

عنوان : دائرة المعارف صالحين - جلد ۲ - پيشينه و چيستي طرح صالحين
نويسندگان: مركز مطالعات راهبردي تربيت اسلامي امام سجاد(ع) (فصل اول) -
ستاد طرح اسوه سازمان بسيج مستضعفين (فصل دوم) - موسسه سبل الاسلام
(فصل سوم) - محمد رحمانی (فصل چهارم) - محمد جواد امامپور، مرتضى
آخوندى، سيد سجاد طباطبائى نژاد (فصل پنجم)
فرآوري و آماده سازي : معاونت پژوهش بنياد آيت
سال نشر : ۱۳۹۸
تعداد چاپ : محدود
صاحب امتياز : معاونت تعليم و تربيت سازمان بسيج مستضعفين

دائرة المعارف صالحين - ج ٢

پیشینه و چیستی طرح صالحین

۶	پیشگفتار.....
۱۰	فصل اول .....
۱۰	مسجد موسی بن جعفر^(ع) اهواز - الگوی عینی نخستین .....
۱۲	بخش اول: نحوه شکل‌گیری این الگو در ذهن مؤسسين.....
۱۹	بخش دوم: سابقه طرح در مسجد موسی بن جعفر ^(ع) .....
۲۴	بخش سوم: موفقیت‌های مسجد موسی بن جعفر ^(ع) .....
۲۷	بخش چهارم: ضرورت و فواید اجرای این الگو.....
۲۹	بخش پنجم: اهداف تشکیل.....
۳۰	فصل دوم .....
۳۰	ظرفیت‌شناسی مساجد کشور؛ طرح اسوه بسیج .....
۳۲	بخش اول: کلیات طرح اسوه.....
۳۴	بخش دوم: آثار کلی طرح اسوه.....
۳۴	آثار طرح در پایگاه‌های مقاومت.....
۳۴	آثار طرح در ستاد نمسا و مناطق.....
۳۷	بخش سوم: نتایج طرح اسوه.....

۴۰.....	فصل سوم.....
۴۰.....	مطالعات علمی و تدوین نظام پشتیبان طرح.....
۴۳.....	بخش اول: کلیات نظام تربیتی بسیجیان.....
۴۷.....	بخش دوم: فرآیند اجرایی تدوین نظام تعلیم و تربیت بسیجیان.....
۵۱.....	بخش سوم: چارچوب فصول نظام تربیتی.....
۵۴.....	فصل چهارم.....
۵۴.....	ابلاغ طرح صالحین به پایگاه‌های مقاومت.....
۵۶.....	بخش اول: سیر ابلاغ طرح صالحین در بسیج.....
۵۸.....	بخش دوم: گزارشی از تکون طرح صالحین در بسیج.....
۷۶.....	فصل ششم.....
۷۶.....	طرح صالحین در یک نگاه.....
۷۸.....	بخش اول: مبادی و زمینه‌های شکل‌گیری.....
۸۳.....	بخش دوم: کلیات طرح صالحین.....

بی‌شک مسأله تربیت و پرورش انسان، محوری‌ترین هدف انبیاء و اولیاء الهی بوده است. انقلاب اسلامی ایران نیز که بر اساس آموزه‌های دین مبین اسلام به ثمر نشست از این قاعده مستثنی نیست. با این وجود تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران دچار مسائلی بوده است:

۱. فقدان نظام تربیتی مبتنی بر اندیشه‌های ناب اسلامی در عرصه تربیتی کشور و ضعف نظامات تولید شده

۲. حضور چشم‌گیر اندیشه‌ها و سازوکارهای غیردینی در نظام تربیتی کشور

۳. آشفتگی نظری و عملی در برنامه‌های خرد و کلان متولیان امر تربیت

۴. ناکارآمدی سازوکارهای تربیتی موجود در تحقق اهداف تربیتی اسلام

۵. عدم تحقق بخش قابل توجهی از اهداف انقلاب اسلامی در پرورش انسان‌های مورد نظر خویش

۶. تأکیدات مکرر رهبر معظم انقلاب برای تحول در برنامه‌های تربیتی و فرهنگی کشور

بی‌شک یکی از مأموریت‌های ذاتی سازمان بسیج مستضعفین مسأله تعلیم و تربیت آحاد مردم در راستای تحقق بسیج میلیونی است که همواره مورد توجه و عنایت حضرت امام خمینی (ره) و تأکیدات مقام معظم رهبری «مدظله» بوده و می‌باشد. «امروز من عرض میکنم هویت سپاه که هویت پاسداری است، به معنای یک مفهوم محافظه‌کارانه تلقی نشود. پاسداری یعنی نگه داشتن، حفظ کردن. این حفظ کردن را میتوان با یک تفسیر محافظه‌کارانه معنا کرد. یعنی بگوئیم وضع موجود انقلاب را حفظ کنیم؛ من این را نمیگویم. حفظ انقلاب به معنای حفظ وضع موجود نیست. چرا؟ چون انقلاب در ذات خود یک حرکت پیشرونده است، آن هم پیشرفت پرشتاب. به کجا؟ به سمت هدف‌های ترسیم شده. هدف‌ها عوض نمیشوند. این اصول و ارزشهائی که بر روی آن بایستی ایستادگی کرد و برای آن جان داد، اصول و ارزشهائی هستند که در اهداف، مشخص شده‌اند.

هدف نهائی، تعالی و تکامل و قرب الهی است. هدف پائین‌تر از آن، انسان‌سازی است؛ هدف پائین‌تر از آن، ایجاد جامعه‌ی اسلامی است با همه‌ی مشخصات و آثار، که استقرار عدالت در آن باشد، توحید باشد، معنویت باشد. این‌ها اهداف هستند. این اهداف عوض‌شدنی نیستند؛ یعنی ما نمیتوانیم بیائیم مایه بگذاریم تا از هدف کم کنیم. بگوئیم خیلی خوب، یک روز میخواستیم عدالت برقرار کنیم، حالا میگوئیم عدالت که نمیشود، یک نیمه‌عدالتی برقرار کنیم! نه، عدالت. این، هدف است. توحید، استقرار شریعت اسلامی به طور کامل، این‌ها اهداف است، این‌ها تغییرپذیر نیست. لیکن در جهت حرکت به سمت این اهداف، سرعتها قابل کم و زیاد شدن است، شیوه‌ها قابل تغییر یافتن است، تدابیر ممکن است جورواجور باشد. در این جهت، انقلاب پیشرونده و پیش‌برنده است. حفظ انقلاب یعنی حفظ همین حالت پیشروندگی و پیش‌برندگی. پاسداری از انقلاب، به این معناست. اگر ما اینجور نگاه کردیم و مفهوم پاسداری را اینجور فهمیدیم، آن وقت آن طراوت و شور و هیجانی که در حرکت پاسداری هست، مضاعف خواهد شد. «۱ ایشان در بیانات مختلف خود مراحل مختلف نیل به تمدن‌سازی اسلامی را تبیین نموده‌اند که به طور خلاصه در بخش‌های انقلاب، نظام‌سازی، دولت‌سازی، جامعه‌سازی و تمدن‌سازی تقسیم‌بندی می‌شود اما در این بخش با بیانی دیگر به وضعیت و هدف فعلی ما پرداخته و به ضرورت پرداختن به جامعه‌سازی و انسان‌سازی اشاره می‌نمایند.

حال برگرفته از بیانات معظم له مشخص شد که سازمان بسیج مستضعفین به عنوان یک نهاد انقلابی در گام اول وظیفه تحقق جامعه اسلامی را برعهده دارد از آن جایی که رسالت خطیر تعلیم و تربیت نیروهای جوان، مؤمن، با نشاط، با انگیزه، مخلص، آرمان‌گرا، ایثارگر،

۱. بیانات در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران ۱۳/۰۴/۱۳۹۰

بصیر، منطقی، توانمند و آماده بسیجی در راستای ایجاد آمادگی همه جانبه و پاسخگویی به تهدیدهای احتمالی و همچنین تحقق اهداف راهبردی دفاع موزائیکی، ایجاد قابلیت پاسخگویی سریع و قاطع به تهاجم احتمالی دشمن در لایه های دفاعی در سطوح سخت، نیمه سخت و نرم به عهده معاونت‌های ذی ربط در سازمان بسیج گذاشته شده است. در این راستا پویایی، نشاط و نوشوندگی در برنامه‌ریزی و اجرا می‌تواند حرکت گذشته را تعالی بخشد و امیدها را زنده نگه دارد.

بدیهی است که چنین عملیات کلانی نیازمند یک نظام منسجم و دقیق ناظر به فرآیندهای خرد و کلان تربیتی در بسیج است. این در حالی است که نظام تعلیم و تربیت بسیج با مسائل زیر مواجه بوده است:

- ضعف یک نظام فکری منسجم و یکپارچه در سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی و برنامه‌های حوزه تعلیم و تربیت بسیج
  - عدم رعایت برخی اقتضائات بسیج و انقلاب اسلامی
  - ضعف در سیر موضوعات دارای ترتیب و توالی
  - نسخه واحد برای رشد و ارتقاء کل بسیج بدون در نظر گرفتن اقتضائات سنی و قشری
  - برنامه‌ریزی بدون پشتوانه نیازسنجی و نظرسنجی
  - عدم توجه به ظروف مرتبط مانند مدرسه، خانواده، مسجد و محله
  - عدم توجه به ابعاد انسان شناختی و ساحت‌های بسیج طراز انقلاب اسلامی
- لذا با توجه به ملاحظات فوق‌الذکر از سال ۱۳۸۷ سازمان بسیج اقدام به طراحی نظام تعلیم و تربیت بسیجیان مبتنی بر نیاز روز گردید و با عنوان «طرح صالحین» به پایگاه‌های مقاومت بسیج ابلاغ نمود. این طرح ظرف مدت چندسال توانست گفتمان تربیت محوری در بسیج را غالب نموده و ظرفیت عظیم نخبگان، علما و فعالین فرهنگی و تربیتی را متوجه خود سازد.

مجموعه پیش رو با عنوان «دائرة المعارف صالحین» که به همت معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج مستضعفین گردآوری و تنظیم گردیده است، جمع بندی نظام مند محصولات تولید شده برای این طرح از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۸ می‌باشد. هدف از این کتاب ارائه تصویر مشترک و مناسب از این طرح برای نخبگان، صاحب نظران و فعالین تربیتی در کشور می‌باشد. همچنین درج تجارب طرح‌ریزی، تولید نظامات، تدوین محتوا، آسیب‌شناسی و دستاوردهای این طرح ملی از دیگر اهداف این نوشتار است.

در جلد دوم این مجموعه ضمن آشنایی با الگوی ابتدایی طرح صالحین - مسجد موسی بن جعفر^(ع) شهرستان اهواز - با سیر مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای طرح صالحین آشنا شده و کلیات ابلاغ و اجرای طرح نیز تبیین می‌گردد. تجارب اجرایی، سیر ابلاغ و مطالعات پشتیبان این طرح می‌تواند برای کلیه مجموعه‌ها و نهادهای فرهنگی و تربیتی قابل بهره‌برداری و استفاده باشد.

در پایان ضروری است تا از تلاش‌های برادر گرامی حجت الاسلام و المسلمین سعید دسمی، معاون سابق تعلیم و تربیت بسیج و همچنین برادر سید اسماعیل موسوی برای راهبری این طرح و تولید بخش اعظمی از این متون تشکر نماییم. همچنین از حمایت‌های حجت الاسلام پورآرین جانشین محترم تعلیم و تربیت بسیج برای تنظیم و تدوین این مجلدات و سایر مدیران آن معاونت کمال قدردانی را داشته باشیم.

یقیناً ارائه نظرات شما فرهیختگان و فعالین تربیتی می‌تواند ما را در تکمیل این کتب یاری نماید لذا مستدعی است دیدگاه‌های خود را به مدیریت پژوهش و تدوین متون معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج مستضعفین ارسال نمایید.

فصل اول:
مسجد موسى بن جعفر (ع) اهواز - الگوی عینی نخستين

بخش اول: نحوه شکل گیری این الگو در ذهن مؤسسين^۱

۱. تجربه حضور در یک گروه تئاتر تربیتی

ما از یک جمعیت سه نفره کارمان را شروع کردیم. شبیه به این کار را قبلاً تجربه کرده بودیم. به این صورت که در دوران مدرسه معلم دینی و قرآن مدرسه یک عده از بچه‌های فعال مدرسه را شناسایی و به مسجد دعوت کرد. فعال به این معنا که یکسری از بچه‌های کلاس، به صورت خودجوش تصمیم گرفته بودیم که تئاتری را در مدرسه اجرا کنیم؛ به این دلیل که نشان بدهیم ما هم بلدیم کاری انجام دهیم. مدرسه پذیرفت. ما برای تمرین روی کوهی کنار مدرسه می‌رفتیم و آن بالا تمرین می‌کردیم؛ اما با هیچ یک از قواعد کار نمایش آشنا نبودیم. ما رفتیم و در موقع اجرا، متن را فراموش کرده بودیم؛ لذا به صورت بداهه اجرا کردیم ولی درعین حال کارمان گرفت و مورد توجه واقع شد. شاید یک ساعت و نیم طول کشید.

کلی تشویق شدیم و برای نوبت بعدازظهر مدرسه هم درخواست برگزاری کردند. بعدازآن معلم‌مان گفت شما بیایید در مسجد این کارها را بکنید و ما را به شهید علی اصغر بختیاری مرتبط کرد. ایشان مربی تئاتر بود. مدل کار ایشان در گروه تئاتر، مدل کار تربیتی بود. برای ایشان گروه تئاتر بهانه‌ای بود برای ارائه یکسری مسائل اخلاقی و دینی به بچه‌ها. این تجربه جدیدی برای ما بود که با آدمی آشنا شدیم که به ظاهر کار حرفه‌ای می‌کرد اما هدفش تربیت بود. این اولین تجربه تربیتی بود.

۲. حضور در گروه تربیتی سه نفره

ما در سال ۶۳ به منطقه دیگری منتقل شدیم، آنجا با مجموعه دیگری مرتبط شدیم و با حاج آقای پاکباز آشنا شدیم. ایشان طلبه و استاد کامل و جامعی در کارهای تربیتی بود. ما هر شب که مسجد می‌رفتیم، پس از نماز در جلسات سه نفری- شامل بنده، حاج آقای پاک باز و آقای علی نژاد- بحث می‌کردیم. ایشان بحث‌هایی درباره ضرورت خودسازی، رشد، توجه به نفس خود، توجه به کار تربیتی در مسجد، ضرورت خدمت برای انقلاب ارائه می‌کرد. کارهایی را هم که انجام می‌دادیم در آن جلسات به هم گزارش می‌دادیم.

ما در آن جلسه سه نفره، هیچ ارتباط قبلی و سابقه رفاقتی نداشتیم. هر کدام از سه محله مختلف بودیم که به صورت اتفاقی در آن مسجد با هم آشنا شدیم و دغدغه مشترک و انگیزه اولیه مشترک، هم نسبت به خودمان و هم نسبت به دیگران داشتیم.

۱ مورد کاوری مسجد موسی بن جعفر^(ع) شهرستان اهواز در خوزستان از خرده پروژه‌های ذیل تدوین نظام جامع تعلیم و تربیت بسیج بوده است که به همت مرکز مطالعات راهبردی امام سجاد^(ع) تدوین و منتشر گردید. این فصل بخشی از محصول نهایی فوق بوده و برای آشنایی کامل با ابعاد مسجد موسی بن جعفر^(ع) می‌توانید به کتاب فوق مراجعه نمایید. متن محاوره‌ای این فصل به دلیل استفاده از شیوه روایتگری در این کتاب می‌باشد.

هدف ما از جمع شدن دوره‌م، ساختن دیگران نبود بلکه خودسازی بود. جلسه قرآن برگزار نمی‌کردیم که دیگران قرآن بیاموزند بلکه برای این بود که خودمان از قرآن استفاده کنیم؛ لذا در جلسات صریح و رک اشکالات همدیگر را بیان می‌کردیم. گاهی این امر به دعوا و ناراحتی هم می‌کشید؛ اما چنان روح اعتمادی بر جمع حاکم بود که برای مثال وقتی اشکالات را به من می‌گفتند، می‌فهمیدم که این برای کمک به خودم است و برای رشد من، نه برای خرد کردن شخصیت من انجام می‌دهند. ما سعی کردیم در این جمع، اصول اولیه اسلامی مانند امر به معروف و نهی از منکر، تذکر دادن، رشد دادن و... را پیاده کنیم. همین بحث‌ها برای ما تشنگی ایجاد می‌کرد و می‌فهمیدیم خیلی چیزها را بلد نیستیم، احساس کمبود می‌کردیم؛ لذا می‌رفتیم مطالعه می‌کردیم. انگیزه مضاعفی برای مطالعه آثار شهید مطهری ایجاد شده بود که ما ساعت‌ها حتی در جبهه، کتاب مطالعه کنیم. در مباحث معرفتی از کتب شهید مطهری بهره می‌گرفتیم.

حضور حجت الاسلام و المسلمین سعید دسمی در مسجد موسی بن جعفر^(ع) اهواز و جذب دهه‌ها جوان و نوجوان به مسجد - دهه هفتاد

۳. آسیب شناسی کامل فعالیت‌های فرهنگی- تربیتی دیگران

مدار آن جلسه سه نفره، خودسازی خودمان، تکلیف یابی و عمل به تکلیف بود. سؤالمان این بود که در این برهه از زمان تکلیف ما چیست؟ عقلانی این بود که اول بررسی کنیم که آیا کارهای خوبی هم انجام شده است؟ دیگران که می‌خواستند به تکلیفشان عمل کنند، چه کارهایی انجام دادند، در چه بخش‌هایی موفق بودند و در چه ابعادی ناموفق بودند،

آیا نقصی داشتند؟ خیلی روی این مسائل بحث کردیم. در شهرمان افراد و یا مجموعه‌های موفقی داشتیم که کارهای خیلی بزرگی کرده بودند اما بعد از مدتی افول کرده و منهدم شده بودند. این‌ها برای ما مایه عبرت بود و این امر برای ما سؤال برانگیز بود و ما این مسائل را در جلسات بررسی می‌کردیم.^۱

در حقیقت ما با آسیب شناسی این حرکات، کار درست را یاد گرفتیم. البته ما موفقیت‌ها را هم بررسی می‌کردیم، مثلاً می‌گفتیم که شهید علم الهدی، این کار را کرد. برای مثال ما در کنار جلسه قرآن، جلسه مطالعه کتاب هم داشتیم. جلسه کتاب را حاج آقای پاکباز از جلسات شهید جمال پور اخذ کرده بود.

در هر صورت جلوی چشممان خیلی مدل موفق نداشتیم که الگو بگیریم، تنها برخی مجموعه‌ها و کارها بودند که شنیده بودیم که مثلاً قبل از انقلاب این طور آدم‌ها دور هم جمع می‌شدند، خودسازی می‌کردند، هم فکر می‌شدند، کار می‌کردند و مبارزه می‌کردند. از طرفی شبیه همان آدم‌ها را می‌دیدیم که می‌آمدند کار می‌کردند و گل می‌کردند اما بعد از دو سال دچار مشکل می‌شدند.

در این جلسات - به طور متوسط روزانه ۳ الی ۴ ساعت- روی این سنخ موضوعات کار می‌کردیم. مشورت می‌کردیم تأمل می‌کردیم. روی این موضوع خیلی چکش‌کاری شد. ما دنبال یک مدل مطلوب می‌گشتیم. در نهایت علت امر را در فقدان خودسازی پیدا کردیم.

به این نتیجه رسیدیم که چون این آدم‌ها مراقبت از نفس خودشان را از دست دادند، چون با یک آدم مطمئنی متصل نشدند، به مرور زمان خودرأی شدند. از یک طرف چون کسی از آن‌ها مراقبت نکرد -نه خودشان از خود مراقبت کردند و نه محور مراقبت داشتند- از طرف دیگر چون با ارزش‌ها سلیقه‌ای برخورد کردند، لذا یا به مرور زمان شخصیت هایشان تک بعدی شد و یا از آن شور و هیجان اولیه افتادند. ما آن موقع دنبال نظام سازی، پوشش دادن یک جمعیت کثیر و ایجاد حرکت نبودیم. بلکه ما بر اساس وسعمان به این نتیجه رسیدیم که اولاً و بالذات ما نسبت به خودمان تکلیف داریم، ثانیاً در حد وسعمان چند نفری را همراه خودمان ببریم.

۴. درک نیاز جنگ و انقلاب به نیروهای خودساخته

آن ایام با جنگ هم مرتبط شده بودیم و با این مدل ذهنی که هرچه بیشتر آدم خودش را بسازد مفیدتر واقع می‌شود، به رزمنده‌هایی که در جبهه حضور داشتند، می‌نگریستیم؛ مثلاً اگر غذا نمی‌رسید چه کسانی خشمگین می‌شدند، جنگ سخت می‌شد، چه کسانی می‌بریدند و خسته می‌شدند و از این قبیل مسائل. متوجه شدیم که رزمنده‌هایی که روی بعد خودسازی‌شان، تربیت نفس‌شان، هویت مسجدی‌شان بیشتر کار کرده بودند -که بعضاً رفقای

۱ مواردی از قبیل خودخواهی‌ها، تکبر، عدم توجه به نفس، عدم تمسک به قرآن، روشنفکرزدگی و...

خودمان هم بودند- هم در سطح، هم در مبارزه، تحمل صبر، سعه صدر، از دیگران بالاتر بودند؛ اما عده‌ای از افراد خیلی مدعی در صحنه عمل، با مشکل مواجه می‌شدند. در هر حال ما در جبهه آسیب‌هایی را می‌دیدیم. آدم‌هایی را می‌دیدیم که این‌ها خوب نمی‌جنگیدند، به لحاظ مبانی ضعیف و به جهت اخلاقی و تربیتی روی خودشان کار نکرده بودند. بعضی‌ها با عنایت خدا متحول می‌شدند، اما این مسئله قاعده نبود. اتفاقی بود که در جو جنگ، با نفس شهدا و عنایت امام زمان می‌افتاد؛ اما یک عده‌ای هم اصلاً تحت تأثیر نبودند. به هر حال قاعده‌ای شبیه قاعده‌ای که برای انقلاب نیروسازی کرد- پشت سر آن نبود.

۵. تأمل بر تجربیات گروه‌های مبارز انقلابی

ما دیدیم گروه‌های کوچک انقلابی، قبل از انقلاب در ارتباط با هم دیگر فعال بودند. باهم زندان می‌رفتند، باهم هم فکری می‌کردند. این قدر این آدم‌ها خودشان را ساختند که استوانه‌های انقلاب شدند؛ لذا توانستند ذیل رهبری حضرت امام، این جریان را به پیش ببرند. در آن مقطع، جنگ هم چنین پیش‌بینی‌هایی نیاز داشت. اوایل جنگ مدل آدم‌هایی که انقلاب کرده بودند با همان عقبه و سوختی که قبل از انقلاب کسب کرده بودند، وارد شدند و با همان انرژی کار را جلو بردند. چند سالی که از اوایل جنگ گذشت، تعدادی از این‌ها یا شهید شدند یا شرایط سنی و روحیشان دیگر اقتضا نمی‌کرد؛ لذا این روحیه منتقل نشد. بنابراین ما به کارهای فرهنگی عمومی مثل صداوسیما و... اکتفا کردیم و از مدار کارهای تربیتی چهره به چهره و خصوصی خارج شدیم؛ یعنی انسان‌سازی خاص را رها کردیم و همین امر به ما لطمه زد. ما دیدیم که آن تجربه‌ها، تجربه خیلی موفقی بود؛ لذا آن تجربه را برای استفاده در این مقطع از انقلاب که زمان که جنگ بود بومی کردیم و بهترین ظرف برای انجام آن را مسجد دیدیم. این را در عرصه عمل هم تجربه کردیم. مثلاً جلسه‌ای که در مسجد برگزار می‌شد تأثیرش بر مخاطب، به نسبت جلسه خارج از مسجد غیرقابل مقایسه بود.

۶. اولین تجربه کار تربیتی به صورت تشکیلاتی

به همین دلیل ما تصمیم گرفتیم وقتی که به شهر بازمی‌گردیم چنین افرادی را جذب کنیم و این طور رزمندگانی را برای جنگ تربیت کنیم؛ اما لازمه این امر این بود که فضایی برای تربیت داشته باشیم که بهترین جای ممکن، مسجد بود. بسیار خوب است اگر این‌ها در خانه خدا تربیت شوند و ما بتوانیم با روش‌هایی مثل ارتباط چهره به چهره و به صورت الگودهی و با تذکرات مورد به مورد مسائل از فضای عبادی، اخلاقی و معنوی، استفاده کنیم و خودمان را رشد دهیم تا بعد بتوانیم از این آورده برای انقلاب و جنگ استفاده کنیم. پس از بازگشت به شهر، هرچه تلاش کردیم تا بچه‌ها را جذب مسجد کنیم، خانواده‌ها اجازه نمی‌دادند؛ چون زمان جنگ بود، موافق نبودند. می‌گفتند این‌ها بچه‌های ما را به جبهه می‌برند.

مخصوصاً در منطقه ما - کیان پارس اهواز- که مانند شمال تهران بود و پذیرش این امر برای خانواده‌ها مشکل بود. هرچه تبلیغات، نمایشگاه و برنامه‌های جذاب می‌گذاشتیم، اتفاقی نمی‌افتاد؛ یعنی در اصل جذب مشکل داشتیم. سختی کار در ارتباط با مخاطب بود. آن زمان ما هنوز هم دانش آموز دبیرستان بودیم؛ چون به جنگ می‌رفتیم، چند دوره درس ما به طول انجامید.

شهید روحانی، حجت الاسلام محمد حسن شریف قنوتی از فرماندهان خرمشهر بود که تأثیر فراوانی بر فعالین آن دوران مساجد اهواز داشته است. وی پس از بازگشت از خرمشهر با تشکیل گروه‌هایی از جوانان غیور و مؤمن بروجرد به خرمشهر بازگشت. وی با تشکیل گروه‌های «الله اکبر» و گروهان مقاومت چندین بار شهر را از خطر سقوط نجات داد.

یکبار در مدرسه بچه‌ها مشغول فوتبال بودند. با دوستم رفتیم و به آن‌ها گفتیم ما را هم بازی می‌دهید؟ با رودربایستی قبول کردند و نیم ساعت بازی کردیم. در حین بازی با آنان رفیق شدیم و اسامی شان را یاد گرفتیم. ما در بازی داد نمی‌زدیم، فحش می‌دادیم، زیرپایی نمی‌زدیم. موقع گل خوردن هم تقلا نمی‌کردیم و جوانمردانه می‌پذیرفتیم. از این جهات برای این‌ها مسئله شده بود که این‌طور بازی‌ای است دیگر؟ دعوا و حرص و جوشی در آن نیست. آخر بازی به این‌ها پیشنهاد دادیم که با هم به اردو برویم. این‌ها هم قبول کردند. به مدرسه و بقیه دوستانشان هم اطلاع دادیم و حدود هفتاد نفر را به اردو بردیم. سال ۱۳۶۴ بود. اختلاف سنی ما با آن‌ها پنج یا شش سال بود. در اردو ترغیبشان کردیم به حضور در نماز جماعت، در رودربایستی قبول کردند، خیلی هایشان به لحاظ ظاهری شرایطشان مناسب نبود. در نماز

جماعت مسئله شرعی گفتیم، قصه گفتیم و مقداری خندانیمشان. با رفاقت و محبت با این‌ها شب، برنامه رزم شب برایشان گذاشتیم. ساعت ۱۱ شب به پیاده روی شبانه بردیم. سلاح هم داشتیم، آن قدر تیر زدیم و منور زدیم که تا نزدیکی صبح طول کشید، برنامه هیجانی‌ای بود، توأم با ترس و خنده. نزدیک صبح ما خاطره از جنگ تعریف کردیم و گفتیم این یک گوشه‌ای از اتفاقی است که در جنگ می‌افتد و صحنه واقعی صد برابر این برنامه است و این تمرینی از آن صحنه واقعی است. بعد طوری شد که برخی از این افراد می‌پرسیدند چطور می‌شود نماز شب بخوانی؟ برنامه به نماز صبح متصل شد، نماز برگزار شد و بعد با استقبال در جلسه قرآن بعد از نماز شرکت کردند. بعد هم صبح بازی کردند و ناهار و به اهواز برگشتیم. وقتی برگشتیم از این هفتاد نفر بیش از شصت نفر به مسجد آمدند. ما سه نفر، این دانش آموزان را تقسیم کردیم و هر کدام مسئول تقریباً بیست نفر از این‌ها شدیم، که هر نفر باید ارتباط برقرار می‌کرد و اموراتشان را پیگیری می‌کرد. این ارتباطات که برقرار شد، تقریباً هر شب با این‌ها کار می‌کردیم. دسته بندی سنی و مدرسه‌ای هم شدند. چون ترکیبی از مدارس دیگر هم به جمع ما پیوستند. البته مسئول حوزه بسیج ما درباره این مسئله برخورد تندی کرد. درباره برگزاری اردو ما را استنطاق کرد و گفت گزارش دادند که یک عده پانکی و لابلای را بردید اردو و پول بیت المال را هدر دادید و جواب خون شهدا را چه می‌خواهید بدهید؟ ما هم از خستگی جوابی ندادیم. آخر امر همین پایگاه به خاطر همین اردو پایگاه نمونه شد. همین برادری که ما را دعوا کرد گفت که برنامه‌ای گذاشتند و می‌خواهند از شما تقدیر کنند. آن وقت یادش آوردیم که ما همان‌هایی بودیم که پول بیت المال را هدر دادیم. این اولین تجربه کار گروه داری ما بود و مبنای کار گروهی مان آنجا شکل گرفت؛ هر چند که قبلاً ما یک گروه سه نفره بودیم که با هم کار می‌کردیم. ما بعد از ۳-۴ ماه کار کردن با این‌ها، برای عملیاتی جبهه رفتیم که ۴۵ نفر از این‌ها همراه ما آمدند. اواخر جنگ هم نیرو کم به جبهه می‌رفت و استقبالی نمی‌شد. یک دفعه از یک پایگاه ۴۵ نفر به جبهه اعزام شدند، لذا از پایگاه ما تقدیر شد.

ما در جبهه با یکسری از این بچه‌ها به کردستان رفتیم و یکسری دیگر به جای دیگری اعزام شدند. فرمانده محوری که می‌خواست این دسته را در آنجا بگذارد، وقتی سن و سال این‌ها را دید گفت چطور می‌خواهید این خط را نگه دارید؟ اما این بچه‌ها با آن جوهره تربیتی و اخلاقی که پیدا کرده بودند، آن قدر صبر و استقامت کردند که برای آن‌ها جای تعجب داشت. ما دیدیم که خیلی تجربه خوبی است.

یکسری از بچه‌های قدیمی مسجد بودند که درعین حالی که محصول این کار نبودند ولی این کار را تقویت و پشتیبانی کردند و همراه ما بودند و دسته دیگری هم در مسجد بودند که مخالفت کردند؛ با این بهانه که این کارها بچه بازی و رفیق بازی و انحصارطلبی است.

ما همین کار گروهی و ارتباط را در جبهه هم دنبال کردیم. این آدم‌ها چون دائماً باید روی بُعد رشد و ارتقا خودشان کار می‌کردند، به جایی رسیدند که ما که مربی‌شان بودیم احساس کردیم که داریم کم می‌آوریم. این امر باعث شد تا زمینه‌ای فراهم شود تا سراغ طلبگی برویم. چون اگر طلبه می‌شدیم می‌توانستیم از حیث محتوایی تقویت شویم و به این‌ها از جهت علمی-تربیتی کمک کنیم.

۷. رسیدن به الگوی مناسب

همان طور که بیان شد در زمان جنگ مدل کار تربیتی مسجد محور را تجربه کردیم که بسیار موفقیت آمیز بود. با اتمام جنگ این مجموعه‌ای که دور هم گرد آمده بودیم، چون تکلیف محور بود و بر مدار تکلیف حرکت می‌کرد نه بر مدار جنگیدن، دور هم نشستیم که حالا تکلیف ما چیست؟ ما سه سال قبل از این که رهبری بحث تهاجم فرهنگی مطرح بکنند، به این نتیجه رسیده بودیم که تکلیفمان این است که کار فرهنگی کنیم. چون خود را مصداق این روایت از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌دانستیم که حضرت که وقتی از جنگ برگشتند فرمود: «محباً بقوم جهاد الاصر فبقی علیهم جهاد الاکبر» حالا ما باید جهاد اکبر کنیم، هم خودمان را بسازیم هم دیگران را. بنابراین به شدت روی این بحث کار کردیم، همان مدل کاری که زمان جنگ انجام دادیم.

چون طی این چهارساله (از سال ۶۴) نیروهای تربیت شده بودند که صلاحیت سرگروهی را داشتند. ما این‌ها را روانه کردیم که به مدارس بروند و افراد را شناسایی کنند و به مسجد بیاورند؛ لذا در یک برهه زمانی کوتاه، آن قدر جمعیت مجموعه بالا رفت که آن مسجد در مرحله اول تبدیل شد به سه مسجد و بعد در مرحله بعد به شش مسجد. از مجموع این تجربه‌ها، آرام آرام به این نتیجه رسیدیم که اگر فردی - با این ویژگی‌هایی که ما احصا کرده بودیم - خودش را بسازد، هدف اصلی اش خودش باشد، و آنگاه محور یک گروه (یک جمعی از افراد هم سن و سال که بتواند با آن‌ها ارتباط برقرار کند) بشود و در تمام شئون این افراد که شرع مقدس اجازه می‌دهد، دخالت کند، مدل موفق خواهد بود. (شرع اجازه می‌دهد که در درس فرد بتوانم دخالت کنم، در روابط خانوادگی برای تقویت ادب، احترام به والدین و... دخالت کنم، مثلاً می‌توانم او را مکلف به آمدن به مسجد کنیم، من اجازه دارم که از شخص بخواهم رفیق‌های خوبی داشته باشد و...)

بخش دوم: سابقه طرح در مسجد موسی بن جعفر علیه السلام

۱. سابقه تاریخی مسجد موسی بن جعفر علیه السلام

تأسیس این مسجد به قبل از انقلاب بازمی‌گردد. این مسجد توسط مردم محل ساخته شده است که عمدتاً کارمندان و کارگران راه آهن بوده اند؛ لذا سابقه‌ای حدود ۵۰ ساله دارد. اوج شهرت فعالیت‌های این مسجد به قبل از این سنخ فعالیت‌های تربیتی برمی‌گردد و به حرکت انقلابی آن و اعزام نیروی زیاد بسیجی برای دفاع مقدس توسط این مسجد. نام پایگاه بسیج این مسجد، نام گردان «جعفر طیار» در جنگ است که در شهر هنوز معروف است؛ این گردان یکی از گردان‌های اصلی جنگ بوده است. این مسجد محل تجمع و اعزام بیشترین نیرو به جبهه جنگ بوده است و بیشترین شهدای مسجد در اهواز نیز به این مسجد تعلق دارد؛ لذا تبیین مسائل اعتقادی و فکری و تربیتی آنان نیز در این مسجد صورت می‌پذیرفت.

۲. وضعیت مسجد در آستانه تحول و آغاز فعالیت تربیتی

بعد از پذیرش قطعنامه، یعنی از سال ۶۸ تا ۷۲ سطح کارها رکود پیدا کرد و فقط فعالیت‌های ساده پایگاهی در این مسجد انجام می‌پذیرفت. رهبری نیز در سال ۷۰ بحث تهاجم فرهنگی و بعد از آن شیخون فرهنگی را مطرح کردند. در آن زمان مسجد فاطمیه تنها مسجدی بود که به صورت آزمون و خطا مشغول کار فرهنگی به صورت کنونی مشغول بود. آقایان فلاحی مقدم و احمدی مهر و ... از مسجد فاطمیه درخواست روحانی می‌کنند. پیشنهاد مسئول مسجد فاطمیه - یعنی حاج آقای پاک باز- حاج آقای دسمی بوده است. مسجد آن موقع دارای ۲ تا ۳ صف پیرمرد و مابقی ۷-۸ نفر بچه‌های پایگاه بود. آقای دسمی سال ۷۱ وارد مسجد شدند. - در مسجد موسی بن جعفر علیه السلام این مدل را از صفر شروع کردیم. البته در این مسجد ما الگو، تجربه و پیشینه مسجد فاطمیه را داشتیم. بچه‌های مسجد موسی بن جعفر جمع اندکی را تشکیل می‌دادند. پایگاه بسیجشان منحل شده بود و امام جماعتشان هم برای تبلیغ به خارج از کشور رفته بود. چند نفر از این‌ها رزمنده بودند و ما را می‌شناختند. آمدند و گفتند الگوی مسجد فاطمیه را برای ما پیاده کنید. رفقا بنده را برای این کار پیشنهاد دادند. من تازه معمم شده بودم. من اگر بخواهم به عنوان امام جماعت بروم، باید آقای جزایری-امام جمعه اهواز- حکم بدهد و این حکم صادر شد. ما وارد مسجدی کاملاً پیر و سنتی شدیم. در آنجا مشکلات عدیده‌ای داشتیم. مسجد دو صف جماعت با نود درصد آدم مسن، با سطح فرهنگ پایین و کم سواد داشت. برخلاف تجربه مسجد قبلی که آدم‌های با فرهنگ و باسواد و جوان بودند. در عین حال که مسجد داخل شهر بود ولی بخشی از ساکنان منطقه حالت روستایی داشتند. در این شرایط کسانی که مسجد می‌آمدند، انتظار انجام امورات مسجد به صورت سنتی را داشتند (نماز، منبر سنتی و روضه سنتی و...)، و این کاملاً برخلاف انگیزه من از

حضور در آن مسجد بود. هیئت امنای هم افرادی بودند با گارد بسته که صرفاً خودشان را قبول داشتند. میزبان اصلی مسجد که برای آوردن ما رایزنی کرده بودند، بچه‌های بسیجی مسجد بودند. اولین شب حضور در مسجد، امام جماعت قبلی نماز مغرب را خواند و بین دو نماز مرا به جای خودش معرفی کرد و قرار شد نماز عشا را من بخوانم. همان موقع تعدادی از مأمومین بلند شدند و مسجد را ترک کردند. فرهنگ مردم آنجا درباره احراز صلاحیت امام جماعت صرفاً شهادت دو عادل برای عدالت امام جماعت نبود، بلکه مکانیسم سختی داشت. برای همین این‌ها اصلاً عدالت ما را نپذیرفتند. حتی امام جماعت به برخی از آن‌ها اصرار کرد اما قبول نکردند و تا مدت‌ها این افراد در مسجد نماز فرادا می‌خواندند. بچه‌های بسیج هم دو دسته شده بودند و با هم دعوا کرده بودند و یک طیف از آن‌ها از مسجد رفته بودند، اما علیه این طیف فعالیت می‌کردند. با هیئت امنای هم مشکل داشتیم.

۳. اقدامات اصلاحی قبل از آغاز طرح تربیتی

۳.۱. توسل به اهل بیت (علیه السلام) و شهدا

اولین حرکت مؤسس این کار تربیتی - یعنی آقای دسمی - در ابتدای ورود به مسجد توسل به همین شهدای مسجد و توسل به حضرت باب الحوائج علیه السلام بوده است.

۳.۲. شکل‌گیری ارتباط دوستانه میان امام جماعت با اعضای مسجد

اولین راه‌چاره ارتباط محبت آمیز و رفاقت دوستانه با بخش‌های مختلف مسجد بود. سر زدن به خانه هایشان، تحویل گرفتنشان، بعد از نماز گعده می‌گرفتیم، چای می‌خوردیم، صحبت می‌کردیم.

۳.۳. اصلاح وضعیت هیئت امناء و بازسازی مسجد

از طرف دیگر به جای این که با برخی از کسانی که در هیئت امنای مشکل داشتند، کلنجار بروم، تثبیتشان کردم. به این صورت که به آن‌ها گفتم مسجد خیلی فرسوده و خراب است و شما به عنوان هیئت امنای باید مسجد را بسازید. آن‌ها حال و حوصله چنین کارهایی را نداشتند، من هم به شدت فشار آوردم که شما هیات امناء هستید و باید مسجد را بسازید؛ تا این که یک روز دسته جمعی آمدند و استعفا دادند. اما استعفایشان را قبول نکردم. تک تک آمدند و با التماس درخواست کردند که به خاطر شرایط سنی، مشغله کاری و... استعفا بدهند؛ اما باز هم قبول نکردم. از طرف دیگر مبلغ ۴۰۰ هزار تومان - که در آن زمان مبلغ زیادی بود - از یکی از رفقا گرفتم و به بچه‌های بسیج دادم. در حالی که آن موقع هیئت امنای در حساب مسجد حداکثر بیست الی سی هزار تومان داشتند. بعد از این که هیئت امنای ابراز عجز و ناتوانی کردند، به آن‌ها گفتم که یکسری از بچه‌های بسیج را وارد تشکیلات هیئت امناء کنیم که کمک کار شما بشوند، قبول کردند. این‌ها آمدند. چند روز بعد اعضای جدید هیات امناء - با توجه آن پولی

که من داده بودم- گفتند که پولی گیرمان آمده و می‌خواهیم مسجد را بازسازی کنیم. این کار باعث شد از یک طرف چهره مسجد به کلی از حالت فرتوت و فرسوده به جلوه‌ای نو و زیبا دگرگون شد و از طرف دیگر باعث شد تا جایگاه اعضای قدیمی هیئت امانا در مسجد تضعیف و جایگاه بچه‌های بسیج تقویت شود.

حجت الاسلام و المسلمین سعید دسمی به همراه گروهی از جوانان نسل اول مسجد موسی بن جعفر^(ع) اهواز

۴. نحوه شکل‌گیری طرح در مسجد موسی بن جعفر علیه السلام

۴.۱. استفاده از ابزار و شیوه‌های مناسب در مقابله با تهاجم دشمن

وقتی رهبری بعد از جنگ، مباحث تهاجم فرهنگی را مطرح کردند، راه اندازان مجموعه به این نتیجه رسیدند که کارهای فرهنگی با سبک متداول دیگر جواب نمی‌دهد؛ چون در زمان جنگ، فضای معنوی جنگ بود، احساس تکلیف رزمندگان برای دفاع از حریم نظام بود. دشمن چون ابزارش عوض شد ما هم باید ابزارمان عوض می‌شد.

بنابراین ما باید متناسب با این تغییر هم، تغییر کنیم و باید به جایی برسیم که دیگر آن‌ها در موضع دفاع قرار بگیرند. این مجموعه که از سال ۷۲ شروع شده، ابتدا این تعداد نبوده است. کادر مجموعه هنگام شروع نه نفر بوده است. با آن اخلاص و مدیریتی که داشتند تا به حال ۱۷ سال است مشغول کارند. و هر سال به نسبت سال قبل پررونق‌تر و پرمحتواتر برگزار می‌شود.

۴.۲. جذب نیرو از مدارس اطراف

تعدادی از جوانانی که در مسجد فاطمیه با آن‌ها کار می‌کردیم، همراه ما از مسجد فاطمیه

به اینجا (مسجد موسی بن جعفر علیه السلام) آمده بودند. من به آن‌ها گفتم که بروید به مدرسه نزدیک مسجد و یکسری از بچه‌ها را جذب کنید. من هم خودم رفتم به مدرسه روبروی مسجد و از آنجا شروع کردم. من رفتم و گفتم که می‌خواهم اینجا ظهرها مجانی نمازجماعت برگزار کنم. گفتند نه و باید از ستاد اقامه نماز، تأییدیه بیاورید. تأییدیه را گرفتم و قرار شد که نماز بخوانم. روز اول کسی برای نماز نیامد و من تنها نماز خواندم. پرسیدم که چرا کسی نیامد؟ گفتند اصلاً اعلام نشده است. روز بعد رفتم، تعدادی آمده بودند. مانند همان مدل کاری که در زمان جنگ در آن مدرسه انجام داده بودیم، با این بچه‌ها هم رفیق شدیم البته از طریق نماز. در هر حال تعدادی از این‌ها را به اردو بردیم. با این اردو با بیست تا سی نفر را جذب کردیم.

به هر حال با این جذب و جذبی که دوستان دیگر انجام داده بودند، گروه‌ها را تشکیل دادیم. دو سه نفر از بچه‌های بزرگ‌تر مسجد که ما را دعوت کرده بودند نسبت به این کار هیچ تجربه و پیشینه‌ای هم نداشتند- سرگروه گذاشتیم؛ تا برایشان انگیزه سازی شود. ما در وهله اول با سه گروه کارمان را شروع کردیم. تنش‌ها شروع شد. پیرمردها اعتراض کردند که مسجد بچه بازی شده و قرار نبود این طور بشود و قهر کردند و رفتند به مسجدی در نزدیکی مسجد ما. آن‌ها معترض به حرف زدن بچه‌ها در بین الصلاتین بودند و اینکه این‌ها حضور قلب ما را به هم می‌زنند. عده دیگری باقی ماندند. ما دو سه نفر از این پیرمردها را هماهنگ کردیم که برای آرام کردن جو به ما کمک کنند. ما هم، همه انرژی را برای تربیت این بچه‌ها گذاشتیم. این مدل کار اقتضا می‌کند تا برنامه‌های مسجد هم تغییر کند؛ یعنی برنامه‌های مسجد به صورت سنتی با این مدل کار قابل جمع نیست.

۴.۳. تشکیل گروه‌های تربیتی

ایشان بدون عجله شروع به انجام فعالیت‌ها کردند و چند نفری که در پایگاه بودند و چند نفری که از مسجد فاطمیه اطرافشان بودند، در کنار ایشان شروع به فعالیت نمودند. خود این افراد نیز به مسئولیت آقای فلاحی مقدم تشکیل یک گروه دادند و جلسات تربیتی را آغاز کردند. آقای معلا به عنوان نفر دوم پایگاه - بعد از آقای فلاحی مقدم- مسئول جذب نیرو از داخل مدارس شدند و ایده دعوت به مسجد، از خارج از مسجد پیگیری شد. بعد یکی دو ماه ۲۰ - ۳۰ نفر را جذب کرد و گروه دومی نیز تشکیل شد. بعد از مدتی آقای دارابی - سال چهارم دبیرستانی- هم حدود ۲۰ نفر دبیرستانی را جذب نمود. بر این اساس ۲ گروه جذبی با برنامه دو جلسه در هفته و یک گروه تثبیتی با جلسات هر شب تشکیل شد. بعد از حدود یک سال، چند نفر از اعضا، خودشان برای جذب و نیروگیری

آماده شدند؛ لذا از دل همین گروه‌ها ۷-۸ گروه شکل گرفت. این روند در گروه‌های دیگر نیز ادامه یافت به طوری که افرادی که به سطح مطلوبی می‌رسیدند، مسئول جذب و تشکیل گروه می‌شدند. این افراد با توجه به مبنای تربیتی، جلسات و برنامه‌های تربیتی که خودشان گذرانده بودند مشغول کار تربیت شدند. البته این کارها تحت هدایت حاج آقای دسمی صورت می‌پذیرفت.

۴.۴. آغاز توسعه کمی

سال ۷۵ یا ۷۶ به بعد، سیاست توسعه کمی و گسترش کار از سوی آقای دسمی پیگیری شد تا در کنار کار کیفی، کار کمی هم انجام شود؛ لذا کار کمی توسعه زیادی یافت. کل مدارس اطراف مسجد - یعنی ۷ مدرسه دبیرستان و راهنمایی- مورد توجه قرار گرفت و یکباره ۳۰۰ تا ۴۰۰ نفر جذب و جزء اعضای مسجد شدند. از اینجا به بعد این تقسیم بندی گروه‌های جذب، تثبیت و رشد تعریف شد؛ لذا همواره یک عده‌ای برای جذب نیروهای جدید به مسجد تعریف شدند.

۴.۵. طراحی نظام تربیتی و نظام آموزشی

بعد از چند سال ما یک نظام آموزشی و یک نظام تربیتی اولیه طراحی کردیم؛ به این صورت که هر مسئول گروه یا معاونت موظف است که برای همه اعضاء تحت نظارت خود، کار تربیتی داشته باشد و طبق یک نظام افراد خود را رشد دهد. اوایل مسئول گروه‌ها همه امور را خودشان پیگیری می‌کردند؛ یعنی خودشان اصول عقاید، اخلاق و احکام می‌گفتند. پیگیری درس بچه‌ها را داشتند و ... ولی در حال حاضر با پیشرفت کارها، اگر تمایل و توانایی داشته باشند این کار را با هماهنگی معاونت‌ها انجام می‌دهند و مسئول گروه فقط مسئولیت تربیت را به عهده دارد و کارهایی که مؤثر بر تربیت است، مثل آموزش، تربیت بدنی و فعالیت‌های بیرونی و ... در خارج گروه پیگیری می‌شود. یعنی مسئول گروه از ظرفیت معاونت‌ها بهره می‌برد. اصل، تربیت و لذا اصل، مسئول گروه و برنامه اوست.

بخش سوم: موفقیت‌های مسجد موسی بن جعفر علیه السلام

۱. استقبال گسترده از سوی مخاطبان

اواخر ۷۱ کار را با سه گروه شروع کردیم. سال به سال گروه‌ها افزایش پیدا کردند تا این که در سال ۷۵ تعداد جمعیت مسجد به ۴۰۰ نفر رسید. به نحوی که در این سال، جا برای نماز خواندن در مسجد نداشتیم. شبستان مسجد کاملاً پر می‌شد و جمعیت به حیاط مسجد کشیده می‌شد. نماز که تمام می‌شد، غوغایی از سروصدا در مسجد بود. چون سرریز نیرو داشتیم بنابراین قرار گذاشتیم تا تعدادی از مسجد هجرت کنند.

۲. تربیت نیروهای نخبه برای انقلاب

الآن خروجی کار ما ۱۵۰ - ۱۴۰ دانشجو و ۲۰ هیئت علمی دانشگاه است. همچنین چند نفر مدیرگروه رشته‌های دانشگاهی و دو نفر رئیس دانشگاه از بچه‌های اینجا هستند. حدود ۸۰ نفر طلبه این مسجد تربیت کرده که ۳۰ نفر معمم شده‌اند. ۱۵ - ۲۰ نفر نیز این کار را در مساجد اهواز و بیرون اهواز دنبال کرده‌اند. - در هر سال تعدادی از بچه‌ها به طلبگی علاقه مند می‌شدند و سالانه به طور متوسط ده نفر از مسجد به حوزه می‌رفتند و تقریباً یک برابر و نیم دانشجو می‌شدند. ما در سال ۷۶ حدود پنجاه طلبه و هفتاد دانشجو داشتیم. دانشجویها در دانشگاه‌ها بسیار فعال بودند؛ چون این افراد از دوره راهنمایی جذب شده بود و حداقل دویست جلسه تربیتی داشتند، لذا به راحتی می‌توانستند در دانشگاه مسئولیت به عهده بگیرند. الآن تعدادی از این‌ها استاد دانشگاه یا رئیس دانشگاه شدند. از آن طرف در بین طلبه‌ها هم عده‌ای الآن درس خارج می‌خوانند.

۳. گسترش چشم گیر این روش در مساجد اهواز

آرام آرام این کار شروع به تکثیر در مساجد دیگر کرد. نیروهای مسجد فاطمیه و این مسجد که بزرگ تر شدند عامل انتقال پیدا کردن این فکر به مساجد دیگر بودند. الآن تقریباً شصت مسجد به همین سبک و با همین کیفیت مشغول کارند. کار فرهنگی در مساجد اهواز، دیگر آن مفهوم سنتی را ندارد بلکه همین گروه‌ها و کار تربیتی با تک تک افراد تعریف شده است.

۴. استمرار مجموعه

مجموعه آقای دسمی آدم ساز بود؛ لذا با رفتن ایشان کار ادامه یافت، به گونه‌ای که مسئولین کنونی تربیت یافته تربیت یافتگان آقای دسمی هستند.

۵. تأثیرگذاری بر محیط

۵.۱. تأثیرگذاری بر حوزه

ماهیت و ساختار حوزه با این اتفاق عوض شده است. درگذشته حوزه اهواز طلبه هایی

را پذیرش می‌کرد که فقط به همان سبک سنتی درس بخوانند، اما امروز طلبه هایی را می‌پذیرد که کار تربیتی در مساجد کرده باشند، چون مسجد را پشتوانه خودش می‌داند. در واقع نیرویی که از مجد وارد حوزه می‌شود، یک نیروی آماده و باتجربه است. از همان اول، شخص خودش روی دور افتاده است و لازم نیست چندسال در حوزه بگذرد تا شخص آماده شود. حوزه از طرف دیگر خودش را متکفل امور مساجد می‌داند و حوزه تا حدودی نیروهای درون مساجد را به لحاظ علمی تأمین می‌کند و ارتباط نزدیکی بین حوزه و فعالان مسجدی وجود دارد. الآن هنگام غروب -موقع نماز مغرب و عشا- همه طلبه‌ها وارد مساجد شهر می‌شوند.

برنامه های جانبی مسجد موسی بن جعفر^(ع) برای جذب و تثبیت و همچنین رشد اعضاء

در حال حاضر این فرهنگ در حوزه پذیرفته شده است و اصولاً طلاب باید داخل مساجد محلشان فعال باشند و اگر فعال نباشند و فقط مشغول درس باشند، فعال و موفق محسوب نمی‌شوند. این روحیه به شهرهای اطراف هم منتقل شده است. در حال حاضر نسل‌های قبلی ما جاهای دیگری را فعال نموده اند.

۵.۲. ارتقاء سطح ورودی‌های حوزه

- حوزه‌های علمیه نوعاً وقتی که یک طلبه‌ای را جذب می‌کنند، تازه می‌خواهند او را بسازند. در گذشته که ورودی‌های حوزه عمدتاً از پنجم دبستان و یا دوره راهنمایی بود، این مسئله تا حدی امکان داشت ولی الآن طلاب عمدتاً بعد از دیپلم وارد حوزه می‌شوند و چند سال

از بلوغشان گذشته است و بخش قابل توجهی از شخصیتش شکل گرفته است. این فرد با یک شخصیت شکل گرفته وارد حوزه می‌شود. پس باید دوره سنی قبل از ورود به حوزه نیز ملاحظه شود؛ لذا حوزه‌ها باید فکری برای مبادی جذب خود بکنند و افراد ساخته شده را جذب حوزه نمایند. در اهواز مبادی جذب حوزه‌ها، مساجد هستند. یعنی چند سال قبل مساجد کار کرده اند و فرد را تا حدی رشد داده اند و حال تحویل حوزه می‌دهند. به عبارت دیگر بخشی از کار حوزه را انجام داده اند. در حوزه‌های دیگر شهرها که چنین نیست، ورودی مشکلات و مسائل زیادی دارد.

۵.۳. تأثیرگذاری بر مدارس

مدارس یکی از واقعیت‌هایی که پذیرفته اند، کار فرهنگی است. کاملاً ادبیات این کار ما در مدیریت مدارس جا افتاده است. مثلاً امروز در بزرگ‌ترین مدرسه اهواز بیش از شصت درصد بچه‌ها، بچه مسجدی هستند.

۵.۴. تأثیرگذاری بر دانشگاه

دانشگاه هم ارتباط با مساجد را پذیرفته است.

۵.۵. تأثیرگذاری بر ساختار اداری

البته بسیاری از بچه‌های ما الآن در تشکیلات مختلف استان حضور دارند و فعالیت این‌ها در فضای شهر و اوضاع بدنه سیاسی استان تأثیرگذار است؛ مثلاً نمایندگان مجلس روی حمایت مسجد از خودشان حساب باز می‌کنند.

۶. افق تأثیرگذاری بر محیط در آینده

البته ما هنوز به آن بلوغ نرسیدیم که بتوانیم وارد عرصه حکومتی و سیاسی بشویم، چون آدم‌های آن به این بزرگی نیستند که بتواند جایگاه‌ها را بگیریم. البته هنوز خیلی از مجموعه‌ها در شهر و استان با ما هماهنگ نیستند، اگر همه با ما هماهنگ می‌شدند، می‌توانستیم با همین نیروهای مسجدی جامعه آرمانی بسازیم.

الآن اوضاع شهر نسبت به جاهای دیگر با این نیروهای تحت اختیار مساجد اوضاع خیلی خوبی است. البته با این همه کار، هنوز چهره شهر در مرکز و جاهای خاص آن زنده است. یعنی ما هنوز به آن حد از توان و نیرو نرسیده ایم. هنوز دانشگاه تحت سیطره ما نیست که اوضاعش این طوری است. اگر فعالیت‌ها گسترده تر بشود، اثرگذاری هم بیشتر می‌شود.

بخش چهارم: ضرورت و فواید اجرای این الگو

۱. آثار فردی

بدیهی است که مسئله دوستی، محبت و علاقه بسیار بر افراد مؤثر است، اما درعین حال عرصه سالم برای برقراری دوستی و محبت کم است. این فضای مسجد فراهم کننده دوستان سالم خواهد بود و عرصه هایی مثل محبت و دوستی، نشاط، مسائل اخلاقی و معنوی شخصی و... افراد مدنظر قرار می‌گیرد. علاوه بر آن مسجد مکانی برای به فعلیت رساندن شور و نشاط برای نوجوان و پاسخگویی به این نیاز در این رده سنی است. این شور و نشاط علاوه بر نیاز بودن یک فرصت برای کار تربیتی هم تلقی می‌شود در حالی که برخی شور و نشاط را یک امر منفی در نظر می‌گیرند.

۲. آثار جمعی

ایجاد عرصه‌ای است که جمع همسالان در فضای رقابت، فعالیت‌های مفیدی را انجام می‌دهند. این عرصه‌ها در برنامه‌های اردو، جلسات، یادبود شهدا، فعالیت‌های هنری و فنی و.. ظهور دارد.

۳. آثار سازمانی

فرد تربیت شده ما در آینده به درد پایگاه بسیج می‌خورد. یعنی افراد با شوق و علاقه وارد فعالیت‌های سازمانی می‌شوند و از باب انجام تکلیف فعالیت می‌کنند؛ نه زور و اجبار یا تشویق‌های زیاد. افراد به جهت تربیت و بروز استعدادهایشان در کار مشارکت دارند.

۴. آثار اجتماعی

۴.۱. حل مشکلات امنیتی شهر

محله محرومی در اهواز وجود دارد که این برای شهر بحران زا بود. خدمات به این منطقه واقعاً پایین است و این محرومیت باعث شورش شد. بهترین کاری که برای مقابله با این پدیده ارائه شد، نفوذ امام جماعت‌ها به درون منطقه و کار کردن با آدم‌ها بود. این‌ها وارد مساجد شدند و با همین آدم‌های معترض در مسجد، کار کردند، گروه تشکیل دادند، اردو بردند، برنامه‌های فرهنگی اجرا کردند. اکنون بعد از مدتی یکی از بهترین جاهایی که این کار در حال انجام است، همین منطقه است. یعنی این سبک کار تهدید را به فرصت تبدیل کرد.

۴.۲. محرومیت زدایی

برای نمونه محله این مسجد، محروم است. یکی از بچه‌های این مسجد پزشک مسجد شده است؛ یعنی هفته‌ای یک روز رایگان به درمان اهالی محل و محرومین

می‌پردازد. فعالیت‌های دیگری نیز برای محله انجام می‌گیرد؛ مثلاً برای محله مجله انتشار می‌دهند،

در دروس بچه‌ها کمک می‌کنند و کلاس رایگان برگزار می‌کنند و ...

۵. آثار سیاسی

اعضاء این مسجد در انتخابات‌ها بسیار مؤثرند و شبکه سازی می‌کنند. راهپیمایی‌ها و نماز جمعه‌ها را شرکت می‌کنند و ... .

۶. آثار خانوادگی

۶.۱. تأثیر متربیان بر خانواده‌ها

بسیاری از بچه‌های ما بر پدر مادرهایشان مؤثر بودند. آن‌ها را اهل خمس و مسجد و ... کرده اند که داستان‌های مفصلی دارد.

۶.۲. تأثیر مربیان بر خانواده‌ها

از سوی دیگر، سرگروه مرجع پاسخگویی به مسائل تربیت خانواده شده است و پدر و مادر با سرگروه جهت پیگیری رفتار و اخلاق فرزندشان در ارتباط اند.

۶.۳. تأثیر فعالیت‌های گروه تربیتی بر خانواده‌ها

علاوه بر این‌ها هر گروه تربیتی به اسم جلسات تفسیر و روضه و ... به خانه بچه‌های گروه می‌رود و خانواده‌ها با دوستان فرزندشان، سرگروه و مطالب جلسه آشنا می‌شوند و به تدریج رنگ و بوی مسجد در خانه‌ها ورود پیدا می‌کند؛ لذا وقتی یک نفر را جذب می‌کنیم عملاً خانواده‌ای را به مسجد و فضای دین و انقلاب متصل ساخته ایم.

بخش پنجم: اهداف تشکل

۱. نیروسازی برای اسلام و انقلاب

هدف مجموعه تربیت نسل جوان و نوجوان است. برای رسیدن به این اهداف کلان و غایی، باید ما از یک مجموعه کوچک تری و مخاطب خاصی شروع کنیم. هدف کلی این حرکت نیروسازی کامل (به لحاظ معنوی، اخلاقی، مدیریتی، کاربردی، و...) برای اسلام و عج الله فرجه الشریف. تمام اهداف انقلاب است. سربازپروری برای امام زمان مقدمه‌ای برای رسیدن به این هدف است. با توجه به این که یکی از معضلات نظام جمهوری اسلامی بحث تربیت مدیر و کادرسازی است، یکی از مبانی فعالیت این مجموعه کادرسازی برای انقلاب اسلامی است. - افراد تربیت شده باید بر محیط و اطرافیان خود مؤثر باشند.

۲. تحقق یک مسجد نمونه

بعد از این که تربیت انسان‌ها انجام شد، هدف بعدی رسیدن به یک مجموعه و مسجد نمونه است. وقتی همه در این حلقه رشد قرار گرفتند، سازمان دهی می‌شوند و بعد از آن به کارگیری می‌شوند.

۳. جامعه سازی

در کنار این‌ها ما مجموعه این الگو را مشابه سازی می‌کنیم. این هم هدف بلندمدت نیست. بعد از این مدل این آدم‌ها، را باید فراتر از یک مسجد نگاه کرد. ساختن یک جامعه، شهر یا کشور مطلوب هدف بعدی است که از کنار هم قرارگرفتن این مجموعه‌های الگو و موفق به وجود می‌آید. در واقع هدف فردی، ساختن نیرو برای امام زمان و هدف اجتماعی ساختن جامعه نمونه است. مسجد، ظرف ما برای تربیت است و هدف نهایی نیست. یک مسجد نمونه ساخته می‌شود برای تولید افراد نمونه؛ برای ایجاد یک جامعه نمونه.

فصل دوم:

ظرفيت‌شناسی مساجد کشور؛ طرح اسوه بسيج

بخش اول: کلیات طرح اسوه

در گام دوم در بازه ی زمانی سال‌های ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۷ نیروی مقاومت بسیج^۱ جهت ظرفیت‌سنجی پایگاه‌های مقاومت سراسر کشور طرحی را با عنوان طرح اسوه طرح ریزی و اجرا نمود. طرح اسوه طرحی بود که با الهام از عملکرد جامع و موفق برخی از پایگاه‌های نمونه کشور در صدد شد که علل و عوامل موفقیت این دسته از پایگاه‌ها را احصاء و ابعاد قابل‌تعمیم را بررسی و ضمن تدوین الگوی جامع کشوری و منطقه ای نسبت به توسعه آنها اقدام نماید. هدف از این طرح در کلان ایجاد و توسعه پایگاه‌های اسوه و به صورت جزئی شامل اهداف فرعی زیر بوده است :

- اصلاح بازنگاری و بهبود در روشهای جذب، سازماندهی، بکارگیری، آموزش و غیره
  - توسعه ظرفیت جذب با اصلاح و توسعه روشهای سازماندهی
  - ایجاد پویایی و انعطاف پذیری در امر بسیج
  - آرمان سازی و الگو پروری در بین نسل جوان بر اساس ارزشهای اسلامی
  - ایجاد ارتباط و تعامل بین تمامی اقشار بسیج با محوریت پایگاه‌های مساجد نسبت به اقشار
  - الگو سازی‌های متنوع برای اقشار جامعه
  - الگوسازی از فعالیت‌های پایگاه‌های نمونه و ترویج فرهنگ الگوها
  - ارتقاء رشد و افزایش کارایی و بهره بری رده‌های بسیج
  - تقویت مدیریت و فرماندهی در راستای گسترش کمی و کیفی نیروهای بسیج
- در این طرح پس از تشکیل ستاد عالی طرح اسوه در نمسا و راه اندازی ستادهای فرعی در اقشار بسیج و مناطق و نواحی مقاومت و همچنین تشکیل کمیسیون‌های تخصصی در رده‌ها جهت تدوین شاخص‌ها و معیارها، ۵۰۰ گروه بررسی و تحقیق تشکیل و ۲۰۰۰ نفر در ۱۳۳۸ کارگاه مورد آموزش قرار گرفتند . سپس در مرحله اجرای طرح ۶۷۰۰۰ پایگاه مقاومت مورد بررسی و ارزیابی عملکرد قرار گرفته و از این تعداد ۵۸۰۰ پایگاه نمونه در سال‌های ۸۱ و ۸۲ انتخاب در دو همایش سراسری از فرماندهان پایگاه نمونه (در هر مرحله ۱۰۰۰ نفر) تشویق گردید.
- برگزاری نمایشگاه عملکرد ۱۱۱ پایگاه نمونه کشوری و استانی در تهران و بازدید ۱۴هزار نفر از فرماندهان و مسئولین و برگزاری ۲۲۰ نمایشگاه استانی و شهرستانی در جهت توسعه الگوها و بازدید حدودیک میلیون نفر از مردم و بسیجیان از دستاوردها و خروجی‌های این طرح بوده است.

۱ سازمان بسیج مستضعفین در گذشته با نام نیروی مقاومت بسیج شناخته می‌شد.

ویژگی‌های اجرای طرح اسوه

مهم‌ترین ویژگی‌های اجرای طرح اسوه در بسیج را می‌توان اینگونه برشمرد:

- محور قرار گرفتن پایگاه‌ها به عنوان اصلی‌ترین رده مشاوره و اجرای طرح
- فراهم شدن زمینه استفاده از تجربیات پایگاه‌ها
- کمک به کادرسازی پایگاه‌ها
- اصل قرار گرفتن «خلاقیت و ابتکار» بسیجیان در تحقق ارتش ۲۰ میلیونی
- ایجاد رقابت سالم بین پایگاه‌ها
- پویا بودن و به روز بودن طرح
- تحول در درون ارتش ۲۰ میلیونی با بهره‌گیری از الگوها
- عملی بودن طرح به دلیل کارآمدی و شروع از اصلی‌ترین مرکز اجرایی «یعنی پایگاه‌های مقاومت بسیج»

طرح اسوه به دلایل مختلف چندین سال متوقف شد و جای خالی آن محسوس بود؛ به همین جهت در سال ۱۳۹۸ سازمان بسیج تصمیم مجددی بر احیاء آن گرفته و دور جدید برگزاری این جشنواره در این سازمان و در آذر ماه کلید خورده و همزمان با دهه فجر انقلاب اسلامی با برگزاری مرحله ملی این جشنواره، ۶۴ پایگاه مقاومت بسیج برتر مورد تقدیر قرار گرفت.

بخش دوم: آثار کلی طرح اسوه

آثار طرح در پایگاه‌های مقاومت

۱. ایجاد رقابت سالم در بین رده‌های مقاومت به نحوی که بسیاری از پایگاه‌ها برای رسیدن به یک سطح (نمونه) بالاتر از همان ابتدای طرح به طور جدی برنامه ریزی نمودند.
۲. آشنا شدن رده‌های مقاومت بسیج با ابعاد مختلف فعالیت در ۱۰ موضوع کلی و حدود ۳۷۰ شاخص کاری
۳. ارتقا سطح فعالیت کمی و کیفی پایگاه‌های مقاومت نمونه به نحوی که ۹۴ درصد از پایگاه‌های نمونه بررسی شده، بین ۲۱ تا ۱۰۰ درصد ارتقا یافتند.
۴. انتقال تجربیات موفق پایگاه‌های نمونه به سایر پایگاه ها
۵. ایجاد کارگاه آموزش تجربه ای برای پایگاه‌های مقاومت بسیج
۶. فراهم شدن امکان ارتباط پایگاه‌های سراسر کشور نسبت به هم
۷. افزایش کارایی و بهره وری در پایگاه‌های مقاومت بسیج
۸. افزایش همکاری از سوی بسیجیان، مردم، معتمدین محل، روحانیت، نهادها و ادارات با پایگاه‌های نمونه
۹. رشد و ارتقاء پایگاه‌های مقاومت با تاثیر پذیری از الگوها تا ۹۵ درصد
۱۰. تشویق و پشتیبانی پایگاه‌های نمونه بر اساس ضوابط تعیین شده به پایگاه‌های نمونه کشوری، منطقه ای، ناحیه ای؛ شامل کمک هزینه تجهیز و تشویقات معنوی
۱۱. مشخص شدن وضعیت مطلوب پایگاه‌ها بر اساس معیارها و شاخص‌های تقویت خود باوری در پایگاه‌های مقاومت بسیج
۱۲. محور قرار گرفتن شاخص‌های ابلاغ شده به عنوان راهکارهای فعالیت هر یک از پایگاه ها
۱۳. بهره گیری بسیار موثر پایگاه‌های مقاومت از پایگاه‌های نمونه معرفی شده و یادگیری روش‌های کارآمد و اعمال آن در روش‌های کاری خود

تاثیر طرح در ستاد نمسا و مناطق

۱. ایجاد وحدت رویه بین همه ی معاونت‌های ستادی در خصوص پایگاه‌های مقاومت به عنوان اصلی ترین رده‌های اجرای بسیج
۲. سوق یافتن دیدگاه‌های مسئولین ستادی برای توجه به صف
۳. دستیابی به آخرین نظرات فرماندهان پایگاه‌های مقاومت نمونه توسط بالاترین رده بسیج
۴. فراهم شدن زمینه برای تدوین الگوی منطقه ای و کشوری
۵. آگاهی از نیازمندی‌های اساسی پایگاه‌ها و مشکلات و موانع آنها

۶. شناخت ضعف و قوت سازمان پایگاه‌های مقاومت
۷. فراهم شدن زمینه برای اصلاح و بازنگری و بهبود روش‌های جذب، سازماندهی، بکارگیری، آموزش
۸. فراهم شدن زمینه برای کادر پروری در پایگاه‌ها از بین نسل جوان
۹. رتبه بندی پایگاه‌ها با بررسی فعالیت‌های کمی و کیفی آنان بر اساس معیارها و شاخص‌ها
۱۰. آگاهی یافتن از کلی‌ترین تا ریزترین فعالیت پایگاه و روش‌های مورد استفاده آنان برای انجام ماموریت‌ها
۱۱. دستیابی به نتایج عالی تحقیقاتی در تعامل با پایگاه‌های نمونه در زمینه‌های مختلف
۱۲. آگاهی از عوامل موفقیت پایگاه‌های نمونه
۱۳. ایجاد ارتباط و تعامل بین پایگاه‌های مقاومت و رده‌های اقشاری
۱۴. شناساندن توانمندی‌های بسیار بالای پایگاه‌ها به مسئولین سپاه و بسیج
۱۵. انعکاس فعالیت‌های پایگاه‌های بسیج در رسانه‌ها
۱۶. اعزام فرماندهان و مسئولین معاونت‌ها از رده‌های ستادی نیرو و مناطق به پایگاه‌های مقاومت

حضور سردار سلیمانی، فرمانده محترم سازمان بسیج مستضعفین در نمایشگاه دستاوردهای پایگاه‌های اسوه بسیج

- بهمن ۱۳۹۸

۱۷. آگاهی از فعالیت‌های پایگاه‌ها از سوی مسئولین و فرماندهان مناطق و نواحی، حوزه‌ها، پایگاه‌های مقاومت و بسیجیان که با برگزاری نمایشگاه‌ها هزاران نفر از این افراد با فعالیت‌های فوق آشنا شدند

۱۸. ایجاد و توسعه کارگاه‌های آموزشی برای آشنایی بیشتر کارکنان سپاه از نحوه فعالیت پایگاه‌ها و چگونگی بررسی آنها

تأثیرات کلی طرح

۱. ایجاد وحدت رویه بین همه ی معاونت‌های ستادی در خصوص پایگاه‌های مقاومت به عنوان اصلی ترین رده‌های اجرای بسیج

۲. سوق یافتن دیدگاه‌های مسئولین ستادی برای توجه به صف

۳. دستیابی به آخرین نظرات فرماندهان پایگاه‌های مقاومت نمونه توسط بالاترین رده بسیج

۴. فراهم شدن زمینه برای تدوین الگوی منطقه ای و کشوری

۵. آگاهی از نیازمندی‌های اساسی پایگاه‌ها و مشکلات و موانع آنها

۶. شناخت ضعف و قوت سازمان پایگاه‌های مقاومت

۷. فراهم شدن زمینه برای اصلاح و بازنگری و بهبود روش‌های جذب، سازماندهی، بکارگیری، آموزش

۸. فراهم شدن زمینه برای کادر پروری در پایگاه‌ها از بین نسل جوان

۹. رتبه بندی پایگاه‌ها با بررسی فعالیت‌های کمی و کیفی آنان بر اساس معیارها و شاخص ها

۱۰. آگاهی یافتن از کلی ترین تا ریزترین فعالیت پایگاه و روش‌های مورد استفاده آنان برای انجام ماموریت ها

۱۱. دستیابی به نتایج عالی تحقیقاتی در تعامل با پایگاه‌های نمونه در زمینه‌های مختلف

۱۲. آگاهی از عوامل موفقیت پایگاه‌های نمونه

۱۳. ایجاد ارتباط و تعامل بین پایگاه‌های مقاومت و رده‌های اقشاری

۱۴. شناساندن توانمندی‌های بسیار بالای پایگاه‌ها به مسئولین سپاه و بسیج

۱۵. انعکاس فعالیت‌های پایگاه‌های بسیج در رسانه ها

۱۶. اعزام فرماندهان و مسئولین معاونت‌ها از رده‌های ستادی نیرو و مناطق به پایگاه‌ها

۱۷. آگاهی از فعالیت‌های پایگاه‌ها از سوی مسئولین و فرماندهان مناطق و نواحی، حوزه‌ها، پایگاه‌های مقاومت و بسیجیان که با برگزاری نمایشگاه‌ها هزاران نفر از این افراد با فعالیت‌های فوق آشنا شدند

۱۸. ایجاد و توسعه کارگاه‌های آموزشی برای آشنایی بیشتر کارکنان سپاه از نحوه فعالیت پایگاه‌ها و چگونگی بررسی آنها

بخش سوم: نتایج طرح اسوه

ویژگی‌ها و عوامل موثر در موفقیت پایگاه‌های نمونه

مهم‌ترین ویژگی‌ها و عوامل موثر احصاء شده در موفقیت پایگاه‌های الگو را می‌توان در ابعاد زیر دسته بندی و مورد تحلیل قرار داد :

۱. ویژگی‌های فردی فرماندهان پایگاه

فرماندهان پایگاه‌های اسوه دارای ویژگی‌های اخلاقی مهمی ارزیابی شدند که اهم این ویژگی‌ها عبارت اند از : وقت گذاری بالا، توکل به خدا، سعه صدر، صبور بودن، مقاوم بودن، پشت کار جدی، احترام به بسیجیان، تواضع، برخورد شایسته، حاضر در صحنه، حرف توام با عمل، مقبولیت

۲. شورای پایگاه

اعضای شورای پایگاه‌های اسوه دارای ویژگی‌های مدیریتی و اخلاقی موثری مانند برگزاری جلسات منظم شورای پایگاه در طول سالیان متمادی بر اساس زمان بندی خاص، انسجام اعضای شورا به نحوی که همدلی و هماهنگی در کارها، اطاعت پذیری از فرمانده پایگاه، حضور بالا در پایگاه، جوان بودن اکثر شورا و اعضای بسیج، پشتکار و پیگیری جدی در اجرای برنامه‌های خود ارزیابی شدند.

۳. ارتباط با روحانیت

اعتقاد به روحانیت پیرو خط امام و رهبری و استفاده از وجود روحانیون شایسته محل و مسجد در برنامه‌های مختلف، وجود روحانیت با فضیلت و با روحیه و تفکر بسیجی در پایگاه‌ها و تاثیر آن در رشد اخلاقی و فکری اعضای شورای و بسیجیان پایگاه، هماهنگی بسیار خوب با روحانی مسجد و هیئت امنای به نحوی که اکثر این پایگاه‌ها بیشترین اعضای هیئت امنای مسجد محل از بسیجیان بوده از وجود آنها در اجرای برنامه‌ها کمک می‌گیرند از مهم‌ترین ویژگی‌های پایگاه‌های اسوه بوده است.

۴. ارتباط با مردم

اعتماد سازی در بین مردم به نحوی که برخی پایگاه‌ها محل رجوع حل مشکلات اجتماعی و خانوادگی می‌باشند، حضور فعال در برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی منطقه و شهر و رسیدگی به محرومان و مستضعفین محل به طوری که آن را جزء وظایف اصلی خود قلمداد می‌کنند، وجود صندوق قرض الحسنه برای کمک به مردم محل نیز از مهم‌ترین اقدامات موفق این پایگاه‌ها بوده است.

۵. ارتباط با بسیجیان

از دیگر ویژگی‌های مهم پایگاه‌های اسوه نحوه تعامل و ارتباط آنها با بسیجیان حاضر در

صحنه بوده است . مشورت با بسیجیان و صاحب نظران برگزاری جلسات عمومی و ارائه فرم نظر خواهی و پیشنهادات و دعوت از صاحب نظران، رسیدگی به مشکلات بسیجیان از قبیل پیگیری کارهای اداری اشتغال زایی رفع مشکلات مالی، سطح بندی نیروها به خصوص برگزاری کلاس‌های عقیدتی و سیاسی و تربیتی برای هر سطح، تشکیل گروه‌های ۱۵ الی ۲۲ نفره و بهره گیری از آن‌ها در کلاس‌های آموزشی و تربیتی را می‌توان از بارزترین این ارتباطات و تعاملات برشمرد.

۶. برنامه‌ها و اقدامات

یکی از نقاط عطف پایگاه‌های اسوه برنامه‌ها و اقدامات این پایگاه‌ها در عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی و ... محله بوده است که منشا اعتماد و جذب مردم به پایگاه‌ها گردیده است . برخی از این ویژگی‌ها عبارتند از :

- مداومت کاری در اجرای برنامه‌ها در سالهای متوالی به نحوی که برخی فعالیت‌ها به صورت فرهنگ همگانی بین بسیجیان و مردم آن محل در آمده مثل جلسات قرآن و یادواره شهدا و ...

- فعالیت در همه ابعاد کاری به نحوی که هر کس در خور استعدادش بکارگیری می‌شود - اجرای برنامه‌های عمومی که در همه اقشار جامعه و سنین مختلف مشترك است مانند برنامه‌های قرآنی و ادعیه و عزاداری‌ها و احیا فرهنگ شهادت

- تلاش زیاد در برگزاری اردوهای محلی و استانی و خارج از استان به طور متوسط ۲ بار در سال

- دارای طرح‌ها و ابتکارات متنوع مانند طرح انفاق پنهان و ...

- استفاده از کادر مجرب و تحصیل کرده (طلبه-معلم -دانشجو) و بهره گیری از آنها بر اساس توانمندی هایشان

جمع بندی نهایی طرح اسوه

آنچه به عنوان نتیجه نهایی از این طرح مورد استنباط طراحان و برنامه ریزان نیروی مقاومت بسیج قرار گرفت را می‌توان در پیوستگی سه عنصر مسجد، روحانیت و بسیج برشمرد. پایگاه هایی می‌توانند در عرصه جنگ نرم تاثیرگذاری لازم را داشته باشند و اقدام به کادرسازی برای انقلاب نمایند که ارتباط منطقی بین مسجد و پایگاه را برقرار کرده و از ظرفیت روحانیت در ابعاد مختلف ماموریت‌های بسیج بهره گیری لازم را داشته باشند. با رعایت همین مبنا و بر اساس ویژگی‌های احصا شده در پایگاه‌های اسوه مدل شبکه تربیتی بسیجیان طراحی گردید که در این مدل مسجد به عنوان بستر تربیت بسیجیان و روحانیون به عنوان مربیان

و موثرین در عرصه رشد و ارتقاء بسیجیان مورد توجه ویژه قرار گرفتند. بر اساس تحلیل‌های بدست آمده، سبک تربیت گروهی در بستر مسجد با محوریت ائمه جماعات و مربیان بومی، قابل پیاده سازی در مساجد و پایگاه‌های مقاومت ارزیابی گردیده و بستر طراحی و ابلاغ طرح صالحین در بسیج ایجاد شد.

فصل سوم: مطالعات علمی و تدوين نظام پشتيبان طرح

«مسألة فرهنگ و تعليم و تربيت مسأله اول در نظام ماست. در بلند مدت هيچ چيز به اندازه تعليم و تربيت اهميت ندارد.»^۱ «تربيت در اصطلاح خاص، چيزی غير از تعليم است و تعليم به معنی ياد گرفتن است، اما تربيت به معنای شدن و به شکل خاصی درآمدن و يك هويت درست و مطلوبی را پيدا کردن است.»^۲ «وقتی می‌گويم نظام آموزشی، منظورمان عبارتست از دوره‌های تحصيلی، مواد درسی و اهداف تحصيلی. اما نظام تربيتی که در اینجا معنای خاص از آن مورد نظر است، شامل تربيت اخلاقی و روحی و تحول فکری و روحی دانش‌آموز و دانشجو به يك اندیشه اسلامی متعهدانه است. اين يك کار بسيار ظريف‌تر و عميق‌تر است که اگر ما بتوانيم انجام بدهيم يقيناً روی نظام آموزشی هم تأثيرات مثبتی را خواهد گذاشت.»^۳ بی‌شک مسأله تربيت و پرورش انسان، محوری‌ترین هدف انبياء و اولياء الهی بوده است. انقلاب اسلامی ايران نیز که بر اساس آموزه‌های دين مابين اسلام به ثمر نشست از اين قاعده مستثنی نیست. همه مکاتب الهی و بشری در مقام تربيت انسان مطلوب خویش دارای مبانی، اصول، روش‌ها، بايدها و نبايدهایی می‌باشند که مجموعه اين موضوعات، نظام تربيتی آن‌ها را تشکيل می‌دهد.

در میان آثار و توليدات علمی اندیشمندان اسلامی، اگرچه در باب تربيت و موضوعات مربوط به آن کم سخن به میان نیامده است، لکن کمتر توليداتی در اين زمينه يافت می‌شود که به‌صورت منسجم و با نگاه نظام‌مند به امر «تربيت» نگريسته باشد. فقدان نگاه سیستمی در اين توليدات و پراکندگی اين مطالب، باعث شده تا نتوانيم به يك مجموعه وثيق و قابل اطمینان در باب نظام تربيتی اسلام دست يابيم.

یکی از آسیب‌ها و مشکلات جدی‌ای که گریبانگیر مسئولان فرهنگی-تربيتی ما بوده و هست، خلط دو مقوله «تربيت» و «آموزش» و یکسان پنداشتن اين دو حوزه است.

درک اين حقيقت که مبانی، اصول، روش‌ها، بايدها، نبايدها و چارچوب‌های نظری و عملی در دو نظام تربيتی و آموزشی متفاوت هستند، نکته‌ای بسيار کلیدی در جهت‌گیری برنامه‌های خرد و کلان ما خواهد بود. عدم اين ادراک منجر شده که تعريف ما از فعاليت تربيتی و فرهنگی، غالباً در چارچوب کلاس‌ها و محافل آموزشی ظهور و بروز يابد.

طرح «تدوين نظام تربيتی بسيجیان» با آگاهی از اين ظرافت‌ها و با هدف رفع نیاز سازمان بسیج مستضعفين به مبانی نظری و ابعاد عملی حوزه تربيت مدون گردیده است. اين پروژه از اسفند ۱۳۸۸ آغاز و مراحل اجرایی و پژوهشی آن طی اين مدت در حال انجام بوده است.

۱ مقام معظم رهبری، ۶۸/۳/۲۶،

۲ مقام معظم رهبری، ۶۵/۷/۲۱،

۳ مقام معظم رهبری، ۶۵/۷/۱۲،

بخش اول: کلیات نظام تربیتی بسیجیان

چارچوب نظری تدوین نظام تربیتی

۱. اعتقاد به کارآمدی معارف اسلامی در تربیت و پرورش فردی و اجتماعی انسان‌ها
  ۲. مبنا قرار دادن قرآن، روایات، سیره اهل بیت علیهم‌السلام و اندیشه عالمان دینی مورد وثوق
  ۳. خصوصاً حضرت امام خمینی(ره) و رهبر معظم انقلاب، به عنوان منابع اصلی استخراج نظام تربیتی
  ۴. توجه به کاربردی کردن و عملیاتی کردن تولیدات نظری طرح در قالب برنامه‌های اجرایی
- همچنین در انجام این طرح سیاست‌های ذیل حاکم است:

۱. استفاده از منابع دینی به عنوان اصلی‌ترین مرجع طراحی نظام تربیتی
۲. تطابق نظام تربیتی طراحی شده با آراء و اندیشه‌های رهبر انقلاب و امام خمینی(ره)
۳. جامعیت در مقام جمع‌آوری، رصد و تسلط بر منابع و تولیدات علمی اصلی موجود
۴. جامعیت در مقام جمع‌آوری و رصد منابع و تولیدات اصلی موجود پیرامون اقتضائات بسیج و نیازهای بسیجیان
۵. استفاده از اندیشمندان صاحب‌نظر و صاحبان تجربه عملی در حوزه تربیت و خصوصاً فعالیت تربیتی در محیط‌هایی چون سازمان بسیج مستضعفین
۶. تأکید بر شناخت دقیق مخاطبان بسیجی، امکانات بسیج، و ارائه برنامه‌ها متناسب با نیازهای آنان در طراحی نظام تربیتی

اهداف تدوین نظام

- طرح تدوین نظام تربیتی بسیجیان با اهداف ذیل اجرا شده است:
۱. پاسخگویی به نیاز مبرم سازمان بسیج مستضعفین به شناخت چارچوبها و قواعد تربیتی اسلام در قالب طراحی یک نظام جامع و هدفمند.
  ۲. فراهم آوردن مبانی نظری مورد نیاز برای برنامه‌ریزی فعالیتها و امور تربیتی بسیجیان در قالب یک نظام یکپارچه و هدفمند.
  ۳. شناسایی نیازهای مختلف بسیجیان در رده‌های مختلف برای ارائه برنامه‌هایی در راستای رشد معنوی، فکری، معرفتی و بصیرتی، تعمیق دینداری در سه حوزه رفتاری، اعتقادی و اخلاقی، توانمندسازی و ارتقاء دانش و آگاهی، دغدغه‌مندی نسبت به منویات رهبری، آشنایی با شرایط زمانه و شناخت بیشتر تکالیف دینی و انقلابی و در یک کلام تربیت اسلامی و انقلابی آن‌ها.

ضرورت نظام تربیتی

۱. فقدان نظام تربیتی مبتنی بر اندیشه‌های ناب اسلامی در عرصه تربیتی کشور
۲. حضور چشم‌گیر اندیشه‌ها و سازوکارهای غیردینی در نظام تربیتی کشور
۳. آشفتگی نظری و عملی در برنامه‌های خرد و کلان متولیان امر تربیت

۴. ناکارآمدی سازوکارهای تربیتی موجود در تحقق اهداف تربیتی اسلام
۵. عدم تحقق بخش قابل توجهی از اهداف انقلاب اسلامی در پرورش انسان‌های مورد نظر خویش
۶. تأکیدات مکرر رهبر معظم انقلاب برای تحول در برنامه‌های تربیتی و فرهنگی کشور
۷. نیاز مبرم سازمان بسیج مستضعفین به عنوان عظیم‌ترین پشتوانه مردمی انقلاب اسلامی به منشوری منسجم و نظام‌مند برای تدوین برنامه‌های تربیتی خود
۸. نیاز نیروهای انقلابی و بسیجی به رشد و تکامل اسلامی با استفاده از نهاد مقدس بسیج

روش طراحی نظام

نظام تربیتی حاضر از روش‌های بسیار متنوعی در عرصه پژوهشی بهره‌مند شده است. یکی از مهم‌ترین ضرورت‌ها در زمینه کارهای پژوهشی، تناسب روش تحقیق با نیازی است که آن تحقیق در پی آن است. گاه اگر یک روش نامتناسب انتخاب شود، نتایجی ضعیف و غیرکاربردی را به دست خواهد داد که می‌تواند انحراف‌های عملی را به بار آورد. بنابراین تلاش شده است تا با روش‌های متنوع به نتایج دقیق‌تری دست یابیم. البته با توجه به ماهیت تربیت، که چندان قابل کمی‌سازی نیست و عمدتاً انتزاعی و بسیار نسبی است، روش‌های کیفی بسیار با آن تناسب دارند. بنابراین در این اثر عمدتاً از روش‌های کیفی استفاده شده است. این روش‌ها عبارتند از:

۱) روش مطالعه کتابخانه‌ای

برای این‌که بتوان به ادبیات نظری قوی‌ای در زمینه تربیت رسید، اولین قدم، شناسایی منابع مکتوبی است که در این زمینه تولید شده است. چون در این اثر بنا بر اجتهاد در زمینه تربیت نبود، بنابراین تلاش شد تا گردآوری جامعی از ادبیات موجود در این حوزه صورت بگیرد. از آنجا که تعداد کتب مرتبط با حوزه تربیت بسیار زیاد است، برای انتخاب کتب مورد استفاده سه معیار مشخص شد:

الف) منابعی که به مسأله تربیت با رویکردی نظام‌مند پرداخته‌اند و درصد اراة يك نظام تربیتی از دیدگاه اسلام بوده‌اند.

ب) منابعی که از شخصیت‌های شناخته شده و اندیشمندان دینی برجسته‌ای مانند شهید مطهری، آیت الله مصباح یزدی و... در زمینه تربیت در دست است (ولو اینکه این افراد به صورت نظام‌مند به این حوزه نپرداخته باشند).

ج) منابعی که ممکن است هیچ يك از ویژگی‌های قبل را نداشته باشند، لکن به دلیل اراة يك ایدة تازه یا تبیین مناسب از يك مسأله تربیتی یا اهمیت مباحث آن و ...، مطالعه آن‌ها ضروری به نظر آید.

جستجوی کتابخانه‌ای، استفاده از بانک‌های اطلاعاتی مربوط به حوزه تربیت، فهرست‌ها و

سیرهای مطالعاتی تربیت منابعی هستند که مورد استفاده قرار گرفتند. روش تحلیل منابع مکتوب ذکر شده شامل مراحل ذیل است:

(الف) مطالعه متن هر کتاب

(ب) تلخیص حداقلی کتاب (البته متناسب با اهمیت و محتوای کتاب گاه این تلخیص به صورت حداکثری صورت گرفت)

(ج) کدگذاری متن (به معنای انتخاب تیتروهای خرد و کلان برای پاراگراف‌های درون متن کتاب)

(د) ساماندهی بخش‌های هر متن در قالب یک نظام تربیتی و تقسیم‌بندی مطالب در عناوین کلی و جزئی

بعد از این مراحل، ساختاری ابتدایی تولید گردید. اما در بسیاری از بخش‌های تقسیم‌بندی و محتوای استخراج از کتب تربیتی، نواقص بسیاری وجود داشت. بنابراین با منابع دیگری در حوزه مطالعات اسلامی، به غنی‌سازی دسته‌بندی‌ها و محتوای آن‌ها پرداخت. این مکتوبات شامل پایان‌نامه، پژوهش، مقاله، کتاب و نرم‌افزار می‌باشد، که نشان دهنده جامعیت انتخاب و گزینش مکتوبات در زمینه تربیت اسلامی است.

۲) روش داده‌بنیاد

تعدادی از شخصیت‌ها هستند که دیدگاه‌های تربیتی دقیق و تازه‌ای دارند، اما مستقیماً به نظریه‌پردازی در این زمینه نپرداخته و اثری تولید نکرده‌اند. بنابراین باید با یک روش تحقیق متناسب به نظریه تربیتی آن‌ها دست پیدا کرد. یکی از بهترین روش‌ها برای تولید نظریه، روش داده‌بنیاد است:

در بخش نظریه تربیتی حضرت امام (ع) و مقام معظم رهبری، به عنوان معماران نظام اسلامی، بر این اساس عمل گردید. در همین راستا مطالعه متن تمام سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پیام‌های رهبر معظم انقلاب در سال‌های رهبری ایشان در دستور کار قرار گرفت.

در مقام تحلیل سخنان رهبری، تقریباً می‌توان ادعا کرد که از غالب محتوای سخنرانی‌ها و مکتوبات معظم‌له استفاده شد و بخش کمی از حجم مطالب ایشان در حوزه نظام تربیتی قرار نگرفت؛ چراکه در تعریف چارچوب کلی نظام تربیتی- که در ادامه تشریح خواهد شد- حوزه «تربیت» بسیار موسع و پرحاشیه در نظر گرفته شده است.

روش مطالعه و تحلیل سخنان معظم‌له، به شرح ذیل بوده است:

(الف) مطالعه متن بیانات و مکتوبات ایشان در هر سال

(ب) انتخاب بخش‌های مرتبط با نظام تربیتی

(ج) کدگذاری متن (به معنای انتخاب تیتروهای خرد و کلان برای پاراگراف‌های درون متن)

د) ساماندهی بخش‌های هر متن در قالب یک نظام تربیتی و تقسیم‌بندی مطالب در عناوین کلی و جزئی

همچنین در بخش تحلیل مصاحبه‌های انجام شده در موضوعات: آسیب‌شناسی بسیج، نیازهای تربیتی بسیجیان، مبانی بسیج و... نیز از همین روش استفاده گردید.

۳) روش موردکاوی

روش کیفی دیگری که مشاهده مشارکتی محقق را در میدان تحقیق الزامی می‌نماید، روش موردکاوی است. در این روش مجموعه‌ای از مشاهده موضوع تحقیق، مصاحبه‌های عمیق و نیمه عمیق، مشارکت در فعالیت‌های میدان تحقیق، ثبت تجربه و گزارش از مشاهدات به کار گرفته می‌شود. به همین دلیل روش بسیار عمیق و موشکافانه‌ای است که می‌تواند توصیف و تبیین‌های دقیقی از موضوع مورد تحقیق فراهم آورد، در نتیجه فضا را برای نقد بهتر در زمینه موضوع تحقیق آماده سازد. مراحل این روش عبارت بودند از:

۱- انتخاب مجموعه برای انجام تحقیق

۲- انجام مطالعات مقدماتی و اکتشافی: مطالعه اکتشافی به محقق کمک می‌کند از فرایندها، موقعیت‌ها و جو کلی حاکم بر میدان تحقیق آگاه شود.

۳- گردآوری اطلاعات در باب محل قبل از ورود به آن

۴- مصاحبه باز با مسئول مجموعه و دریافت رهیافت‌های کلان مجموعه نسبت به امر تربیت

۵- انتخاب افراد اثرگذار در مجموعه با مشورت مسئول مجموعه

۶- مصاحبه نیمه باز با افراد مجموعه

۷- جمع‌بندی دریافت کلی از مجموعه و عرضه آن به مسئول مجموعه و دریافت نظرات اصلاحی و تکمیلی نسبت به برداشت کلی

۸- پیاده‌سازی مصاحبه‌ها

۹- کدگذاری و مقوله‌بندی مصاحبه‌ها

۱۰- استخراج الگوی کلان تربیتی مجموعه و عوامل موفقیت و دلایل شکست‌های مجموعه

۴) روش مصاحبه

از مصاحبه‌های مختلف و متنوعی در این تحقیق بهره برده شده است. مصاحبه‌های باز با مسئولین مجموعه‌های تربیتی، مصاحبه‌های بسته با سوالات از پیش تعیین‌شده با فعالان بسیجی برای استخراج برنامه‌ها یا نیازهای تربیتی آنان، مصاحبه‌های نیمه‌باز با کارشناسان امر تربیت و بسیج و...

بخش دوم: فرآیند اجرایی تدوین نظام تعلیم و تربیت بسیجیان

فرآیند طراحی نظام تربیتی، اجمالاً در پنج فاز اصلی و چندین گام فرعی به پایان رسید. این مراحل به شرح ذیل اند:

الف) فاز اول: بررسی و تبیین دیدگاه‌ها، ایده‌ها و نظریه‌های تربیتی صاحب‌نظران دینی

هدف از اجرای این فاز، تحلیل منابعی است که با استفاده از آن‌ها می‌توان نظام تربیت دینی را احصاء نمود. این فاز مبتنی بر گام‌های ذیل اجرا شده است:

الف-۱) تحلیل محتوای سخنان رهبر انقلاب و حضرت امام(ره) پیرامون مسائل تربیتی:

در این گام، فرمایشات، نامه‌ها و پیام‌های رهبر معظم انقلاب در زمان رهبری‌شان، هم‌چنین برخی از فرمایشات ایشان در زمان ریاست جمهوری معظم له، با روش «داده بنیاد» مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. هم‌چنین پاره‌ای از فرمایشات حضرت امام(ره) که پیرامون «تربیت» گزینش و از سوی مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام منتشر شده است، مورد مطالعه قرار گرفت.

الف-۲) جمع‌آوری و مطالعه منابع مکتوب:

مراحل این گام، به شرح ذیل است:

- ۱- تهیه لیست اولیه از منابع شناسایی‌شده با بررسی پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اعم از کتابخانه‌ها، اینترنت، بانک‌های اطلاعاتی، آرشیو و مخازن نهادها، پژوهشگاه‌ها، مراکز علمی-پژوهشی و ...
  - ۲- بررسی اجمالی منابع (فهرست‌خوانی، مقدمه‌خوانی و ...) برای انتخاب منابع مفید
  - ۳- غربال‌گری منابع مبتنی بر کیفیت و تناسب منابع با موضوع تحقیق
  - ۴- انتخاب نهایی منابع مورد نیاز
  - ۵- تلخیص و چکیده‌نویسی منابع منتخب برای استفاده در مرحله تحلیل
- #### الف-۳) بررسی نظرات صاحب‌نظران و کارشناسان دینی عرصه تربیت (منابع شفاهی):
- مراحل این گام، به شرح ذیل است:

- ۱- تهیه لیست اولیه از صاحب‌نظران و کارشناسان دینی عرصه تربیت
- ۲- دریافت فایل‌های صوتی سخنرانی‌ها و گفتگوهای کارشناسان
- ۳- تنظیم محورها و سؤالات گفتگو برای صاحب‌نظران آماده برای مصاحبه
- ۴- انجام مصاحبه
- ۵- پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و سخنرانی‌ها و تبدیل آن‌ها به متن
- ۶- تحلیل متون به‌دست‌آمده با روش داده‌بنیاد

ب) فاز دوم: تبیین و استخراج نظام تربیتی الگوها و تجربه‌های عملی موفق در عرصه تربیت

این فاز، در حقیقت تکمله فاز اول است و با هدف‌گذاری مشابه فاز اول اجرا شده است. تفاوت

این دو در این است که فاز اول مربوط به تحلیل منابعی است که صبغة نظری دارند اما فاز دوم، ناظر به تحلیل منابعی است که بیش‌تر صبغة عملی و تجربی دارند. این فاز مبتنی بر گام‌های ذیل اجرا شده است:

ب-۱) شناسایی مجموعه‌های تربیتی دارای نظام و استخراج چارچوب نظری و عملی آن‌ها (موردکاوی) مراحل این گام، به شرح ذیل است:

۱- تهیه لیست اولیه از مجموعه‌های موفق تربیتی-فرهنگی در کشور
۲- مطالعات اکتشافی اولیه برای شناخت دقیق‌تر مراکز موفق و انتخاب از میان آن‌ها با عنایت به محدودیت منابع

۳- انتخاب مجموعه‌های شاخص و دارای سبک تربیتی^۱

۴- مطالعه متمرکز موارد منتخب و دریافت اطلاعات مورد نیاز از آن‌ها با تکیه بر روش‌های مختلفی چون «مصاحبه»، «مشاهده مشارکتی» و «مشاهده غیرمستقیم»، از طریق حضور در مجموعه‌های یادشده در اقصی نقاط کشور

۵- تبدیل اطلاعات خام به متون قابل تحلیل

۶- تحلیل متن اطلاعات به دست آمده از موردکاوی‌ها، با روش داده‌بنیاد

ب-۲) شناسایی برنامه‌های^۲ موفق تربیتی-فرهنگی در سطح کشور مراحل این گام، به شرح ذیل است:

۱- تهیه لیست اولیه از برنامه‌های موفق تربیتی-فرهنگی در کشور
۲- تهیه فرم‌های شناسایی و تبیین برنامه‌ها برای ثبت و ضبط ابعاد هر برنامه
۳- اعزام محققین به اقصی نقاط کشور برای ثبت برنامه‌های موفق

۴- تحلیل متون ثبت شده از برنامه‌های موفق

۱ در این بررسی، حدود ده مرکز بسیار شاخص و موفق یافت شدند که شش مرکز از این ده مرکز مورد مطالعه قرار گرفتند. مراکز مذکور عبارتند از: پایگاه بسیج مسجد موسی بن جعفر (اهواز)، پایگاه بسیج مسجد قدس (اصفهان)، حوزه علمیه و کانون تربیتی مسجد صنعتگران (مشهد)، پایگاه بسیج مسجد صفا (تهران)، کانون فرهنگی رهپویان وصال (شیراز)، مؤسسه فرهنگی نور معرفت (کرج)
۲ لازم به ذکر است، تفاوت برنامه‌های موفق با مجموعه‌های موفق‌تری که در گام قبل مورد بررسی قرار گرفتند، در نظام‌مندی یا عدم نظام‌مندی آن‌هاست. توضیح بیش‌تر آن‌که، منظور از مجموعه‌های موفق تربیتی-فرهنگی، آن دسته از مراکز هستند که طی یک فرایند منظم و مدون، مجموعه متریبانی را در مسیر تربیت قرار داده، و متریبان مذکور را طی مراحل زمانی مختلف، تحت تربیت قرار می‌دهند. در این مراحل، انواع برنامه‌ها و فعالیت‌های تربیتی به کار گرفته می‌شود. اما برنامه‌های تربیتی-فرهنگی موفق، برنامه‌هایی هستند که به صورت موسمی و گذرا و نه در بستر یک تشکیلات تربیتی منسجم اجرا می‌شوند؛ لذاست که مخاطبان این برنامه‌ها، متریبان مرتبط با یک مجموعه تربیتی نیستند. البته برنامه‌های یادشده، می‌توانند در یک تشکیلات تربیتی، در خدمت یک نظام تربیتی هدفدار قرار بگیرند؛ لذاست که این برنامه‌ها نیز در مراحل تدوین نظام تربیتی بسیجیان مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

یکی از مساجد موفق‌ی که در طرح تدوین نظام تربیتی بسیجیان مورد بررسی و موردکاوی قرار گرفت مسجد جامع صفا تهران می باشد. مسجد جامع صفا که قدمتی بیش از ۷۰ سال دارد به امام جماعتی جناب حجة الاسلام والمسلمین سید ابوتراب علوی در خیابان شهید آیت الله مدنی روبروی بیمارستان امام حسین علیه السلام واقع گردیده است.

ج) فاز سوم: طراحی چارچوب نظری نظام تربیت دینی

در این فاز، محققین در مقام جمع‌بندی نتایج حاصل از فازهای قبل برآمده و با تحلیلی جامع از داده‌های نظری و عملی به دست آمده، چارچوب نظام تربیت دینی را تدوین کرده‌اند.

د) فاز چهارم: محیط‌سنجی و شناخت اقتضائات سازمان بسیج مستضعفین

نظام تربیت دینی، یک نظام عام تربیتی و برای تربیت همه افراد، گروه‌ها و اقشار جامعه اسلامی و به معنایی دقیق‌تر، همه افراد جامعه انسانی است؛ لکن اجرای این نظام در هر بستر و زمینه‌ای-اعم از بستر جغرافیایی، تشکیلاتی و ... دارای اقتضائات و الزاماتی ویژه آن بستر و زمینه است. این اقتضائات و الزامات؛ به منزله قیودی هستند که در اجرای نظام تربیت دینی در هر تشکل یا محیط جغرافیایی باید رعایت شوند؛ از این رو تدوین نظام تربیتی دینی ناظر به محیط‌های خاص، مستلزم شناخت الزامات و اقتضائات آن محیط‌هاست. «بسیج»، به عنوان بزرگترین تشکل برخاسته از انقلاب اسلامی، دارای انواع الزامات و اقتضائات، اعم از الزامات برخاسته از «مأموریت ویژه این تشکل در انقلاب اسلامی»، «تنوع قومی، سنی، جنسی و ... اعضاء و فعالان این تشکل»، «محدودیت‌ها یا امکانات سازمانی و مردمی این تشکل» و ... است.

به همین منظور، برای طراحی نظام تربیتی بسیجیان، باید اقتضائات و الزامات این تشکل به خوبی شناخته شود. بخش مهمی از فرایند تدوین نظام تربیتی بسیجیان به این امر اختصاص داشته است. در ادامه گام‌های این فاز به اجمال تشریح می‌شود.

۱-د) شناخت مبانی نظری و عملی انقلاب اسلامی و بسیج مستضعفین

بسیج، تشکلی است که هم از لحاظ معرفتی و هم از لحاظ زمانی، مولود انقلاب اسلامی و هم‌آغوش با این رخداد عظیم در قرن اخیر بوده است؛ لذا هویت آن به شدت با هویت انقلاب اسلامی گره خورده و به تعبیری، بسیج را تنها در بستر انقلاب اسلامی می‌توان به‌خوبی شناخت و تفسیر کرد؛ لذاست که برای شناخت اقتضائات بسیج؛ چاره‌ای جز شناخت بخشی از اقتضائات و الزامات نظری و عملی انقلاب اسلامی وجود ندارد. بر همین مبنا، برای شناخت بخش‌هایی از اقتضائات انقلاب اسلامی و همچنین بسیج، بر اساس مراحل ذیل عمل شده است:

۱- تحلیل نظری چگونگی حدوث و بقاء انقلاب اسلامی، مبتنی بر دیدگاه حضرت امام(ره)

و رهبر معظم انقلاب و مقایسه آن با نظریه‌های رقیب

۲- بیان نیازمندی‌های انقلاب اسلامی به‌عنوان موجودی زنده و پویا برای رسیدن به اهداف خود

۳- تبیین اهداف انقلاب اسلامی و تشریح وضعیت کنونی انقلاب اسلامی با تمرکز بر نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی انقلاب

همچنین اقتضائات ناظر به بسیج-به‌عنوان نیروی محرکه انقلاب اسلامی- در مراحل ذیل مورد بررسی قرار گرفته است:

۱- تعریف بسیج و شناخت مبانی نظری و عملی شکل‌گیری آن، مبتنی بر دیدگاه حضرت امام(ره) و رهبر معظم انقلاب

۲- تبیین شاخصه‌های بسیجی مطلوب و تشریح نیازمندی‌های بینشی، گرایشی و رفتاری یک بسیجی برای تحقق این شاخصه‌ها

۳- تبیین وضعیت کنونی بسیج و شناخت نقاط ضعف، قوت، تهدیدها و فرصت‌های پیش‌رو

۲-د) محیط‌شناسی و بررسی نظرات فعالان سازمان بسیج

آن‌چه در گام قبل انجام شد، غالباً با تکیه بر نظرات حضرت امام(ره) و رهبر معظم انقلاب بوده است. برای اتقان بیش‌تر و تکمیل دستاوردهای گام قبل، تحلیل نظرات مسئولان سازمان بسیج، همچنین تحلیل دیدگاه‌های کارشناسان، صاحب‌نظران و فعالان بسیجی-به‌عنوان نیروهای ستادی و صفی حاضر در این تشکل بزرگ-امری ضروری بود که طی مراحل ذیل انجام شد:

۱- بررسی نظرات مسئولان سازمان

۲- بررسی نظرات کارشناسان، صاحبانظران و فعالان بسیجی

د-۳) مخاطب‌شناسی و نیازسنجی نیروها

مخاطب‌شناسی و نیازسنجی فعالان بسیجی، یکی از ضروری‌ترین گام‌های طراحی نظام تربیتی بسیجیان بود که به‌علت انجام تحقیقات و پژوهش‌های نسبتاً تفصیلی و گسترده از سوی سازمان بسیج مستضعفین در این زمینه، صرفاً از نتایج این تحقیقات استفاده شد و پروژه مستقلی در این عرصه انجام نگرفت.

البته لازم به‌ذکر است در خلال مصاحبه‌هایی که با مسئولان، کارشناسان، صاحبانظران و فعالان بسیجی در گام قبل انجام گرفت، به موضوع نیازسنجی هم پرداخته شد و تحقیقات سابق در سازمان بسیج، ازین طریق تا حدودی به‌روزرسانی شد.

د-۴) بررسی شرایط و امکانات سازمانی برای طراحی و پیشنهاد برنامه‌ها

شناخت امکانات و ظرفیت‌ها یا محدودیت‌ها و مشکلات ناظر به نیروی انسانی، توانمندی‌های اجرایی، منابع مالی و... یکی دیگر از لوازم طراحی نظام تربیتی بسیجیان بود که در این گام مورد ارزیابی قرار گرفت. این موارد، در خلال مصاحبه با مسئولان، کارشناسان، صاحبانظران و فعالان بسیجی یا با دریافت اطلاعات و آمارهایی از سازمان بسیج به‌دست آمد.

ه) فاز پنجم: طراحی رهنامه نظام جامع تربیتی بسیجیان

فاز پایانی طراحی نظام تربیتی بسیجیان، طراحی مدلی تربیتی است که قالب و شکل آن با تکیه بر اقتضائات و الزامات سازمانی بسیج و محتوای آن با تأکید بر نظام تربیت دینی فراهم می‌شود. این فاز تا حدود زیادی انجام گرفت؛ لکن بنابر نظر مسئولان سازمان و نظر به اهمیت آن، مقرر شد این فاز به‌عنوان پروژه‌ای مستقل در دستور کار سازمان بسیج قرار گیرد و خروجی فازهای چهارگانه قبل، در طی این پروژه مستقل مورد تحلیل قرار گیرد.

بخش سوم: چارچوب فصول نظام تربیتی

خروجی آن‌چه در فازهای پنجگانه قبل انجام گرفت، در قالب فصول ذیل تدوین و در اثر حاضر ارائه شده است:

الف) فصل اول: مبانی

در این فصل اساسی‌ترین گزاره‌های معرفتی‌ای که بنیان نظام تربیتی محسوب می‌شوند، از اصیل‌ترین منابع اسلامی استخراج شده‌اند و نسبت میان این گزاره‌های مبانی با بقیه فصول نیز مشخص شده است. بدین ترتیب که ذیل هر گزاره، نتایج و اثرات آن در نظام تربیتی تشریح شده است.

ب) فصل دوم: چیستی، چرایی و چگونگی تربیت

در این فصل به کلیات تربیت، ارکان اساسی فرآیند تربیتی که شامل مربی و متربی است و اهداف، وظایف، شیوه‌ها و آسیب‌های تربیتی ذیل دو رکن «مربی و متربی» به تفصیل سخن گفته شده است.

این فصل، حجیم‌تریم و به نوعی مهم‌ترین مباحث نظام تربیتی را در بر دارد.

ج) فصل سوم: بسیج در بستر انقلاب اسلامی

در این فصل، مبانی انقلاب اسلامی، ظرفیت‌ها و چالش‌های آن، مبانی بسیج مستضعفین، نیازهای تربیتی بسیجیان، آسیب‌شناسی بسیج، ساختارهای موجود و سیاست‌های تربیتی سازمان بسیج مورد بررسی قرار گرفته است.

د) فصل چهارم: رهنامه تربیتی بسیجیان

در این فصل بر اساس محتوای فصول قبل، مدلی تربیتی طراحی شده که قالب و شکل آن با تکیه بر اقتضائات و الزامات سازمانی بسیج و محتوای آن با تأکید بر نظام تربیت دینی فراهم گشته است.

بنابر توضیحی که پیش از این داده شد، این فصل در مجموعه حاضر ارائه نشده و به‌عنوان پروژهای مستقل در دستور کار سازمان بسیج قرار گرفته است.

فصل چهارم: ابلاغ طرح صالحين به پايگاههاي مقاومت

بخش اول: سیر ابلاغ طرح صالحین در بسیج

در گام سوم شبکه سازی بسیجیان ، از سال ۱۳۸۸ مدل طراحی شده با عنوان « طرح صالحین» توسط فرمانده کل سپاه به رده های مقاومت ابلاغ گردید. سیر ابلاغ تشکیل گروه های صالحین و حجم بسیجیان سازماندهی شده در این طرح بر اساس جدول زیر بوده است:

سال	مبنای ابلاغ	تعداد پایگاهها	تعداد گروه های ایجاد شده	تعداد بسیجیان سازماندهی شده
۱۳۸۸	هر ناحیه یک حوزه و هر حوزه یک پایگاه و هر پایگاه حداقل گروه	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰۰
۱۳۸۹	۲۰ درصد پایگاه های حوزه های مقاومت هر کدام یک گروه	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰
۱۳۹۰	۵۰ درصد پایگاه های مقاومت هر کدام یک گروه	۲۵۰۰۰	۲۵۰۰۰	۵۰۰۰۰۰
۱۳۹۱	تمامی پایگاه های مقاومت	۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
۱۳۹۲	همه اعضاء فعال پایگاه های مقاومت	۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰	۶۰۰۰۰۰۰

لازم به ذکر است در بازه ی زمانی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ جامعه هدف این طرح که بعدها با عنوان «طرح صالحین» شناخته شد پایگاه های مساجد و محلات بوده و سازماندهی بسیجیان اقشار تخصصی از سال ۱۳۹۲ شروع گردید. در نگاه دیگر فرآیند و سیر ابلاغ طرح صالحین به صورت زیر قابل تبیین می باشد :

همانطور که در جدول و نمودار بالا مشخص است شیب تکلیف طرح صالحین به پایگاه های مقاومت و ابلاغ آن به عنوان مبنای سازماندهی بسیجیان بسیار ملایم و بر اساس ظرفیت های پایگاه های مقاومت بسیج طراحی و ابلاغ گردیده بود و پایگاه های مقاومت در یک بازه ی زمانی ۴ ساله ، موظف به سازماندهی بسیجیان در قالب گروه های صالحین گشتند.

بدیهی است پایگاه هایی که در این بازه ی زمانی اقدامات لازم را در قالب ایجاد حداقل یک گروه تربیتی به عمل آوردند، با توجه به تجربه موفق خود توان سازماندهی دیگر بسیجیان فعال را در قالب این گروه ها به راحتی داشته و به همین سبب بوده که در سال ۱۳۹۲ و با فرض تشکیل حداقل یک گروه در تمامی پایگاه های مقاومت ، سازماندهی تمامی بسیجیان فعال در قالب گروه های صالحین ابلاغ گردید.

همانطور که اشاره گردید فرآیند توسعه کمی طرح صالحین بر اساس رویکرد کمی محوری در پیش گرفته شد و طرح صالحین به مانند یک میدان مسابقه طیف عظیمی از ظرفیت ها و استعداد های تربیتی و فرهنگی جامعه را وارد در شبکه کرده و فعال نمود. اما در گام بعدی، متولیان امر در صدد توسعه کیفی این شبکه می باشند.

در قدم اول برای راه اندازی شبکه تربیتی بر اساس رویکرد کمی محور تمرکز بسیج بر شناسایی سرگروه ها و مربیان در پایگاه بوده و به اصطلاح شبکه از رده های پایینی چینش گردید. این امر باعث شد که در گروه ها ، مسئولین گروه یک فرآیند انتصاب را طی کرده و به جای اینکه بر اساس ارتباط چهره به چهره و انس و الفت با مربیان خود ارتباط تربیتی برقرار کنند ، صرفاً بر اساس نظر بسیج به مدیریت گروه منصوب شدند. واضح است که در یک گروه تربیتی مطلوب ، سرگروه نمی تواند انتصابی باشد بلکه می بایست در طی زمان فضایی را برای مربیان ترسیم کند که آنها خواستار ارتباط با وی شده و گروه یا گروه را شکل دهند.

بر عکس حالت پیشین اکنون که ظرفیت ها شناسایی شده و سلسله مراتب و شبکه تربیتی شکل گرفته است نمی توان برای کیفی سازی آن رویکرد پایین به بالا را اتخاذ نموده و اقدامات را از کیفی سازی گروه مربیان شروع و به کیفی سازی گروه سرمربیان ختم نمود. لذا در این مرحله تمرکز سازمان بسیج بر تقویت لایه های بالایی شبکه از حیث محتوایی و ارتباط با رده های پایینی و در نتیجه تقویت کیفی گروه ها می باشد.

بخش دوم: گزارشی از تکون طرح صالحین در بسیج^۱

در مجموعه‌ی کلان سازمان بسیج بعد از اینکه سردار نقدی به بسیج تشریف آوردند، یک تدبیری شد به اینکه به هر تقدیر حلقه‌ای را تشکیل بدهیم؛ سرگروهی را به عنوان راهبری این گروه منصوب کنیم و لکن این کار می‌بایستی تکامل پیدا کند و این حلقه‌ها برای پیشگیری از آفت‌های احتمالی، برای ضمانت استمرار و رشد و تعالی بیشتر این حلقه‌ها می‌بایستی یک طرح جامع‌تر و کامل‌تری از حلقه‌های صالحین و طرح صالحین تعریف کنیم تا استمرار و تداوم و سلامت بهتر کار را بتوانیم تضمین کنیم.

بر آن شدیم که با مجموعه‌ای از دوستان، در این رابطه یک کار کارشناسی عمیقی صورت بگیرد و از اینجا به بعد بود که طرح جامع شجره‌ی طبیعی صالحین به عنوان نظام تربیتی بسیجیان سراسر کشور طراحی شد.

آن حلقه‌هایی را که در مساجد یا در اقشار تشکیل می‌دادیم، یک سرگروه و تعدادی اعضا داشتند؛ طبیعتاً این سرگروه، به اعضا در ابعاد مختلف معرفتی، تربیتی، بصیرتی و مهارتی، کمک می‌کرد که در ابعاد مختلف، رشد و تعالی لازم را پیدا کنند.

این بحث مطرح شد که این سرگروهی که دائماً و مستمراً این اعضا را بنا است که رشد بدهد، برای رشد خود این سرگروه و برای پیشرفت و تعالی این سرگروه، چه برنامه‌هایی می‌توانیم داشته باشیم؛ شبیه به همان برنامه‌های منظم و فرآیند‌مان از ظنی که برای خود حلقه صالحین داریم.

به این جمع‌بندی و به این نتیجه رسیدیم که شبیه به همین حلقه صالحین که برای متربیان تشکیل دادیم، می‌بایستی یک حلقه صالحین برای سرگروه‌ها تشکیل بدهیم و هر ۱۵ الی ۲۰ سرگروه یا ۱۰ الی ۲۰ سرگروه را در یک حلقه‌ای جمع کنیم. فردی را بالای سر این سرگروه‌ها قرار بدهیم. اسم این فرد مربی است؛ فی‌الواقع این مربی شبیه به سرگروه در حلقه صالحین است؛ یعنی همان راهبری که انتظار داشتیم سرگروه برای اعضای حلقه داشته باشد، این مربی برای سرگروه‌ها خواهد داشت.

جمع‌کردن سرگروه‌ها، ارتباط با سرگروه‌ها، ایجاد انس و الفت بین سرگروه‌ها از جمله کارها و وظایف مربی است؛ البته این حلقه سرگروه‌ها یک کارکردهایی متفاوت از حلقه‌های متربیان دارد. به طور طبیعی اینجا یک جمعی از سرگروه‌ها که هرکدامشان به یک مجموعه دیگر ده تا پانزده نفر وصل هستند، می‌آمدند نزد این سرگروه، یک بخشی، وظیفه این مربی هست که این اعضا را در ابعاد معرفتی، تربیتی و اخلاقی، رشد بدهد، یعنی خود اعضا را رشد بدهد.

۱ گزارش فوق برگرفته از مصاحبه با حجت الاسلام و المسلمین سعید دسمی است که در قالب کتاب «تاریخ شفاهی صالحین» در معاونت تعلیم و تربیت بسیج چاپ شده است.

یک جنبه دیگر مربی وظیفه دارد که بر عملکرد این سرگروه‌ها نظارت کند و از سلامت کار سرگروه‌ها مطمئن شود. حالا به صورت رندمی این مربی می‌تواند به بعضی از حلقه‌ها سرکشی کند؛ یا با بعضی از سرگروه‌ها جلسات اختصاصی تشکیل دهد؛ از سرگروه‌ها گزارش کار بگیرد. یک بخشی هم در این جلسه فی‌الواقع یک نحو هم‌اندیشی کردن و همفکری کردن، سرگروه‌ها می‌آیند و گزارشی از کار گروه‌هایشان را در جلسه می‌دهند، مشکلاتی را که برایشان به وجود آمده، سؤالاتی را که از طرف اعضاء با آن مواجه بودند، مطرح می‌کنند و فی‌الواقع مربی، در این جلسه و حلقه سرگروه‌ها یک وحدت رویه‌ای میان حلقه سرگروه‌ها ایجاد می‌کند، که به گونه‌ای نشود هر سرگروهی علی‌رغم آموزش‌هایی که دیده، با ذوق و سلیقه خودش، یک راهی را در پیش بگیرد و جلو برود.

مربی در این حلقه، یک وحدت رویه‌ای، یک نظامی، یک نسقی، یک ارتباطی میان این سرگروه‌ها ایجاد می‌کند، انگیزه سرگروه‌ها را تقویت می‌کند، شبهاتشان را جواب می‌دهد، مسائلشان را دنبال می‌کند و فی‌الواقع یک ضمانتی برای ادامه کار سرگروه‌ها ایجاد خواهد شد؛ اگر احیاناً سرگروه دلسرد شده، مأیوس شده، با مشکلاتی مواجه شده، قبل از اینکه مشکلاتی که برای این سرگروه به وجود آمده، به حلقه متریبان منتقل بشود، این مربی می‌بایستی این مشکل را تشخیص بدهد، دنبال کند، تصمیم بگیرد، از طریقی که می‌بایستی با فرمانده پایگاه، با مسئولین و متصدیان صالحین تنظیم کند و مشکلات احتمالی را پیش‌بینی بکند که خدای نکرده اگر که یک سرگروهی دچار انحراف شد، دچار یأس شد، دچار دلسردی شد، یک‌باره

این مشکل به اعضای گروه منتقل نشود و ۱۰ تا ۱۵ الی ۲۰ نفر آدم در این ارتباط لطمه بخورند؛ لذا وجود مربی اینجا ضامن سلامتی این کار است که فی‌الواقع این حلقه و این گروه در مسیر سالم اعتقادی، اخلاقی و معنوی، طی مسیر می‌کند و مشی می‌کند.

طبیعتاً با ایجاد این حلقه سرگروه‌ها با اشرافیت مربی، یک ضمانتی برای حلقه متربیان ایجاد کردیم. بعد از این، همین بحث به وجود آمد مبنی بر اینکه حالا همین مربیانی که فی‌الواقع ممکن است در یک مسجد، ۱۰ گروه داشته باشیم، در این مسجد یک مربی می‌گذاریم؛ حالا این مربی می‌تواند امام جماعت باشد، می‌تواند فردی باشد که ویژگی‌های این مربی بیان شده است.

در دوره‌هایی که برای مربیان طراحی کردیم، ویژگی‌های مربیان را بیان کردیم، به تفصیل برای مربیان، ویژگی‌هایی را ترسیم کردیم همچنین در آنجا به تفصیل وظایف و انتظاراتی که از این مربیان هست، بیان شده؛ در دستورالعمل‌های برای مجموعه‌های مختلف، این‌ها ابلاغ شده که دوستان می‌توانند به این موارد مراجعه و مطالعه کنند. تفصیل ویژگی‌ها و شرایط و قابلیت‌ها را هم آنجا بیان کردیم.

به طور طبیعی حالا همین مربیان، اگر که در یک مسجدی، برای تعدادی سرگروه، یک مربی داشتیم، یا اگر اینکه تعداد سرگروه‌های یک مسجدی کم بودند، دوتا، سه تا، چهارتا گروه داشتیم، در مساجد هم‌جوار هم به همین کیفیت، به طور طبیعی برای هر چند مسجد، یک مربی تعیین می‌کنیم؛ به یک تعبیر بهتری شاید بتوانیم بگوییم که سطح سرگروه‌ها، سطح مسجد است یا سطح پایگاه است و به لحاظ سازمانی همه رده‌های هم‌تراز پایگاه در مسجد در سایر اقسام.

سطح مربی یک چیزی شبیه سطح حوزه است؛ در سطح حوزه بسیج می‌تواند باشد البته یک حوزه بسیج می‌تواند یک مربی داشته باشد؛ اگر تعداد گروه‌های آن حوزه بیشتر بود، آن حوزه می‌تواند چند مربی داشته باشد.

اکنون که به خود مربی رسیدیم، در سطح حوزه ممکن است یک مربی بیشتر یا حتی کمتر، ممکن است دو حوزه یک مربی داشته باشد. حالا همین مربی‌ها شبیه به سرگروه‌ها در یک سطح بالاتری نیاز به یک مراقبت، نیاز به یک تقویت، نیاز به یک حمایت دارند. ما در یک مرحله بالاتری آمدیم و تعریف کردیم و گفتیم که هر ۱۰ الی ۲۰ مربی، خودشان می‌توانند به یک حلقه صالحین دیگری تبدیل بشوند و فردی به عنوان سرمربی بالای سر این حلقه قرار بگیرد. سرمربی وظیفه‌ای که نسبت به مربیان دارد یک چیزی شبیه به وظایفی است که مربی نسبت به سرگروه‌ها دارد و شبیه وظایفی است که سرگروه نسبت به متربیان و اعضای حلقه صالحین دارد؛ لذاست که در این رابطه، سرمربی جلسه‌ای شبیه به جلسه مربی با سرگروه‌ها

که مثلاً هفته‌ای یک جلسه یا دو هفته‌ای یک جلسه، مربی با سرگروه‌ها تشکیل می‌داد، اینجا سرمربی هم دو هفته‌ای، سه هفته‌ای، هفته‌ای، به هر تقدیر در یک فاصله زمانی که اعضاء یک انسجام و به هم پیوستگی پیدا بکنند، این سرمربی با مربیان این جلسات را برگزار خواهد کرد. طبیعتاً مربیان هر کدام، مسائلی را که در جلسات میان خودشان و سرگروه‌ها داشتند، به سرمربی منتقل می‌کنند، موضوعات، بحث و بررسی می‌شود؛ شبهات، مسائل و مشکلات بررسی می‌شود. آنجا سرمربی با ارائه مطالب، با مباحثه‌ای که با مربیان خواهند داشت، مشکلات را مرتفع می‌کند، شبهات را مرتفع می‌کند و به یک نحوی نظارتی و کنترلی هم بر مربیان خواهد داشت که سلامت کار مربیان توسط سرمربی به یک نحوی اینجا تضمین شود و اگر احیاناً در روند کار بعضی از مربیان دچار مشکل بشوند، دچار آسیب بشوند، اینجا سرمربی باید مراقبت کند، می‌بایست مواظبت کند که اگر احیاناً یک مربی دچار مشکل شود، یعنی متوسط، ۱۵ سرگروه‌مان لطمه خواهد خورد و اگر ۱۵ گروه، لطمه بخورند یعنی هر گروه ۱۵ الی ۲۰ نفر آدم اینجا دارند لطمه می‌خورند؛ یعنی یک جمعیت چند صد نفره در اینجا لطمه می‌خورد؛ لذا سرمربی می‌بایست نسبت به تک‌تک مربیان مراقبت کند که سلامت کارشان را تضمین کنند، روند این کار را تضمین بکنند که در بستر سالم اعتقادی، اخلاقی و معنوی دارد دنبال می‌شود؛ البته همان تأکیدی که داشتیم مبنی بر اینکه این جلسه، نیازش انس، الفت، رفاقت، محبت، ارتباط و همگرایی است، در یک سطح بالاتری، همین قصه می‌بایستی در جلسه مربی با سرگروه‌ها و در ارتباط سرمربی با مربیان هم تعریف بشود و برقرار گردد تا اینکه آن ارتباطی که می‌بایستی برای نظارت بر روند کار فراهم شود، در این بستر فراهم گردد. طبیعتاً به اینجای کار که می‌رسیم، به طور طبیعی ممکن است در هر شهرستانی که یک سرمربی داشته باشیم- این سرمربی ویژگی‌هایش را تعریف کردیم، شرایطش را هم تعریف کردیم؛ سطح سواد و علم و مسائل اخلاقی و اعتقادی‌اش را هم تعریف کردیم به تفصیل اینها آنجا آمده، دوستان می‌توانند ملاحظه بکنند این موارد را- این سرمربی می‌تواند امام‌جمعه یک شهرستان باشد؛ می‌تواند مدیر حوزه علمیه یک شهرستان از علمای برجسته آن شهرستان باشد؛ بعضی از شهرستان‌های کوچک می‌توانند یک سرمربی داشته باشند؛ شهرستان‌هایی که خیلی کوچک هستند؛ چه بسا هر دو شهرستان می‌توانند یک سرمربی داشته باشند؛ البته اگر شهرستان‌های بزرگی داشتیم، می‌تواند هم یک شهرستان دو سرمربی یا سه سرمربی هم به تناسب جمعیت آن شهرستان و به تناسب تعداد مربیان آن شهرستان، تعداد سرمربیان را هم افزایش بدهیم.

این کار به این مرحله که رسد به طور طبیعی اینجا در یک استان اگر ۱۰ شهرستان داشته باشیم، ۱۵ شهرستان داشته باشیم، ۱۰ الی ۱۵ سرمربی خواهیم داشت. حالا این ۱۰ الی ۱۵ سرمربی به

طور طبیعی باز نیاز به یک هماهنگی دارند، نیاز به یک همگرایی دارند که یک وحدت رویه‌ای در آن استان ایجاد شود. در اینجا است که برای هماهنگ کردن، برای راهنمایی و برای مساعدت و برای کمک به این سرمربیان، یک نفر به عنوان استاد در استان در نظر گرفته شد. پس فی‌الواقع هرم استان به این کیفیت تکمیل خواهد شد از مربیان که متریان هم شامل بسیجیان عادی در حلقه‌های عام و بسیجیان فعال در حلقه‌های خاص هستند؛ بعد از آن مرحله سرگروه‌ها؛ بعد از آن، مرحله حلقه سرگروه‌ها و بعد از آن مربیانی که بالای سر حلقه گروه هستند؛ بعد از آن، حلقه مربیان و بعد از آن سرمربیانی که بالای سر حلقه مربیان هستند؛ بعد از آن، حلقه سرمربیان و بعد از آن، استادی که بالای سر حلقه سرمربیان قرار دارد که مثلاً این استاد، ماهی یک جلسه، دو هفته‌ای یک جلسه، ۴۵ روزی یک جلسه، به تناسب نیازها و ضرورت‌هایی که استاد با سرمربیان تشخیص می‌دهند که اینها یا در مرکز استان یا در بعضی از شهرستان‌هایی که صلاح می‌بینند دور یکدیگر جمع شوند و به صورت چرخشی این جلسه برگزار گردد.

سرمربیان، مسائل، موضوعات و مشکلاتی که احياناً در سطح مطالبی که با مربیان داشته‌اند، آنها را اخذ کردند، با استاد مطرح می‌کنند؛ با هم مباحثه می‌کنند؛ با هم جمع‌بندی می‌کنند که فی‌الواقع در این طرح صالحین، مشکلات به صورت رفت و برگشتی حل می‌شود. نظارت‌ها به صورت رفت و برگشتی است؛ یعنی این سلسله مراتب بر همدیگر نظارت می‌کنند؛ از همدیگر مطالبه می‌کنند؛ از همدیگر سؤال می‌کنند؛ فی‌الواقع ما اینجا سلامت این کار را هم از آن بخش بالایی شجره و بالای هرم و هم از بخش قاعده و انتهای هرم در یک تعامل رفت و برگشتی، سلامت و ضمانت این کار را و استمرار این کار را دنبال می‌کنیم که طبیعتاً این اساتید، افراد برجسته، علمای برجسته آن استان هستند؛ حالا به تناسب یا از نمایندگان ولی‌فقیه در استان‌ها استفاده شده یا آنجایی که نمایندگان ولی‌فقیه به لحاظ اقتضاء سن و بعضاً به لحاظ مشغله فراوانی که داشتند به عنوان اساتید این کار از سایر اساتید و علمای بزرگوار در آن استان، اعضای حوزه علمیه و سایر علمای اعلام در آن مجموعه استفاده شده.

طرح صالحین در اقشار سازمان بسیج

شبيه به همین مدلی که در مجموعه استان‌ها، بسیج مساجد و محلاتمان تعریف کردیم، شبیه به همین مدال را برای هر قشری به همین کیفیت تعریف کردیم؛ البته ادبیات اقشار متناسب خود آن قشر بود؛ در هر قشری مثلاً جایی، به جای سرگروه، عنوان دبیر به کار برده شده؛ جای دیگری به جای کلمه حلقه، گروه هم‌اندیشی و تعالی به کار برده شده که نظام هر قشری طراحی شده، شجره هر قشری به تناسب طراحی شده، آنها هم به همین کیفیت، یک گروه، یک مربی، یک سرمربی و یک استاد آن قشر را دارند.

پس از ابلاغ طرح صالحین به سازمان‌های قشری، هر کدام از این سازمان‌ها نظام تعلیم و تربیت اختصاصی خود را بر اساس الگوی طرح صالحین بازطراحی نموده و اقدام به ابلاغ و راه اندازی گروه‌های تربیتی نمودند.

تصویر: حلقه صالحین بسیج کارگری مستقر در شرکت تراکتورسازی

رابطه سرمربیان در استان‌ها از یک جمعیت با استاد مستقر در آن استان است؛ از یک جمعیت با آن استادی که در رأس شجره طیبه آن قشر قرار می‌گیرند، است؛ فی‌الواقع، ۱۵ الی ۱۶ قشر در بسیج داریم، به همین تعداد هم اساتید تخصصی برای اقشار تعریف کردیم؛ چون در اقشار یک سری مسائل عمومی وجود دارد، آنها می‌توانند مسائل عمومی را از طریق استاد مستقر در استان و سرمربیان مستقر در آن استان، حل و فصل کنند.

یک سری مسائل تخصصی وجود دارد، مثلاً در بسیج دانشجویی، در بسیج اساتید، در بسیج هنرمندان، یک استادی را به تناسب و به لحاظ تخصصی آنجا انتخاب کردیم که در حقیقت، آن استاد تخصصی قشر، موضوعات تخصصی آن قشر را دنبال می‌کند.

پس به تعداد استان‌هایمان، اساتید استانی داریم و به تعداد اقشارمان اساتید در اقشار و اصناف مختلف بسیج داریم. حالا به این تناسب طبیعتاً به ۵۰ الی ۵۵ استاد نیاز خواهیم داشت که در حال حاضر این اساتید هم هماهنگ شدند.

مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی بسیج^۱

بنابراین شد که در یک مرحله بالاتر، برای ایجاد یک وحدت رویه میان این ۵۰ الی ۶۰ استادی که در شجره طیبه وجود دارند، یک مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی به شبهات در مرکز و در قم، ایجاد کنیم.

یک زمانی، استاد، شبهات، سؤالات، موضوعات را جواب می‌دهند، مشکلی نیست اما یک زمانی یک مسئله‌ای مطرح می‌شود، یک کاری نیازی به تحقیق دارد، یک کاری نیاز به تولید دارد؛ دیگر کار فردی نیست یعنی یک تیم، یک جمع، یک مجموعه بایستی کار تولیدی کنند. اساتید، این موضوعات را به آن مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی به شبهات منتقل می‌کنند. در مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی به شبهات، یک شورای عالی سیاست‌گذاری و راهبری و سه هیئت داریم: هیئت بصیرت، تربیت و معرفت؛ البته معرفت به معنای عام یعنی هر آنچه در حوزه قرآن و عترت و احکام و تاریخ و هر آنچه به افزایش معرفت دینی منجر خواهد شد و هر آنچه در حوزه تربیت و اخلاق و معنویت اسلامی هست، آن موارد در هیئت تربیت دینی و معنوی دنبال خواهد شد و همچنین در هیئت بصیرت سیاسی هر آنچه در حوزه رفتار، عمل، بینش و دانش سیاسی مورد نیاز هست به هیئت بصیرت سیاسی ارجاع داده خواهد شد و آنجا این هیئت‌ها کارهای مطالعاتی عمیق، کارهای تولیدی عمیق، کارهای تحقیقاتی برای پشتیبانی از ابعاد مختلف این شجره را انجام خواهند داد و در این شجره، ساری و جاری خواهد شد. سؤالات به مرکز تولید اندیشه ارجاع داده خواهد شد و تولیدات و مستندات در این شبکه، ساری و جاری خواهد شد.

برای این بخش، یک بخش تولید داریم، یک بخش توزیع و یک بخش پاسخگویی به سؤالات و شبهات. برای این معنا به لحاظ پاسخگویی به شبهات و سؤالات هم یک سامانه بسیار مفصل در مرکز ایجاد شده که فی‌الواقع افراد در همه سطوح اعم از متریان، سرگروه‌ها، مربیان، سرمربیان و اساتید می‌توانند با این سامانه ارتباط برقرار کنند. این سامانه تماماً سطح‌بندی شده و افراد می‌توانند با موضوعات مختلف در سطوح مختلف با این سامانه ارتباط برقرار کنند. از قسمت‌های دیگری هم که در مرکز تعبیه شده است، بخش منویات ولایی است که فرمایش‌های حضرت آقا به صورت خاص در مرکز طراحی و دنبال خواهد شد. همچنین یک بخش نظارت و کنترل محتوایی در مرکز طراحی شده که به لحاظ آن محتواهایی که تولید شده برای نظارت بر سلامت، عین آن محتوایی که در مرکز دارد تولید می‌شود که یک وحدت رویه‌ای در سطح توزیع این کار و در سطح استفاده از این محتوا، یک مجموعه‌ای هم در آنجا در نظر

۱ مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی بسیج در سال ۱۳۹۴ به مرکز مدیریت متن و محتوای صالحین تغییر نام داده و تا سال ۱۳۹۷ به فعالیت خود ادامه داده است.

تصویر: آیت الله فرحانی (مسئول مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی بسیج) - آیت الله ممدوحی (مسئول کارگروه معرفتی مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی بسیج)

گرفته شده که یک نحو نظارت و کنترلی بر این معنا هم داشته باشند.

پس کلیات شجره به این کیفیتی که محضران توضیح داده شد در مرکز این شجره، این مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی به شبهات هم طراحی شده که در حال حاضر این مرکز در قم مستقر هست و سامانه پاسخگویی مفصلی هم دارد که همه سلسله مراتب شجره می‌توانند از این مرکز بهره‌برداری لازم را داشته باشند؛ البته برای همه سطوح، وظایفی تعریف کردیم، دوره‌هایی تعریف کردیم، ویژگی‌هایی را تعریف کردیم؛ مثلاً دوره سرمربیان طبیعتاً یک دوره همایشی توجیهی کوتاه‌مدت خواهد بود و همچنین اساتید ممکن است سالی، دو سالی، سالی یک‌مرتبه، سالی دومرتبه، یا فصلی به تناسبی که نیاز هست، مجمعی برای اساتید داشته باشیم که در آن مجمع، با اساتید و سرمربیان هم یک جلسات هم‌اندیشی داشته باشیم برای هدایت و راهبری کلان مجموعه طرح صالحین که در ابعاد اخلاقی، معنوی و تربیتی در یک بستر مستمر و سالم تربیتی با نظارت این شبکه عظیم علمایی و این شبکه گسترده معنوی و اخلاقی، ضامن سلامت هر چه بیشتر کار برای بسیجیان عزیزمان در سطوح مختلف بسیج شاهد خواهیم بود. این بخش از کار در تبیین کلیات شجره هست.

تأکیدی که بر روی مباحث محتوایی، وجود دارد این است که چون دائماً تأکید داریم بر اینکه اصل کار در طرح صالحین، فی‌الواقع اینجا الگو محور عمل می‌کنیم؛ یعنی حقیقتاً متن محور نیستیم. متن، نقش ویژه‌ای دارد و لکن اینجا آن افرادی که به عنوان سرگروه، مربی، سرمربی،

استاد نقش ایفا می‌کنند، نقش اصلی را دارند اینجا ایفا می‌کنند و متن‌ها و محتواهایی که داده می‌شود، در حقیقت برای افراد یک نقش مکملی دارند که هرکدام در جای خودش به تفصیل توضیح داده شده است.

فرآیند و تاریخچه ی اجمالی اجرای طرح

قبل از تدوین طرح و برای شروع کار، ابتدایی‌ترین کاری که می‌بایست انجام می‌دادیم، بحث شناسایی و انتخاب سرگروه‌ها بود. در ابتدا هر حوزه بسیج، یک پایگاه موظف شد که در یک مرحله و با یک شیب خیلی ملایمی کار را انجام دهد.

در سطح کشور نزدیک به ۳۰۰۰ حوزه داشتیم؛ در آن زمان بنا بر این شد که کار را با سه هزار و پانصد پایگاه شروع کنیم. هر پایگاه هم ابتدائاً یک حلقه صالحین تشکیل بدهد که فی‌الواقع، با یک شیب خیلی ملایمی سه هزار و پانصد پایگاه و سه هزار و پانصد حلقه برای این کار در نظر گرفته شد که هر پایگاه بسیج با پشتوانه‌ای که در طرح اسوه داشتند و پایگاه‌های نمونه‌شان را شناسایی کرده بودند قابلیت انجام چنین کارهایی را داشتند. دیگر برای مجموعه‌ی دست‌اندرکار این موضوع، پایگاه‌هایی نبودند که برای این موضوع ناشناخته باشند؛ بلکه می‌توانستند به راحتی آن پایگاه نمونه را انتخاب کنند و مأموریت این کار تربیتی را به او بسپارند.

به طور طبیعی تأکید بر این شد که این کار را انتخابی انجام بدهیم؛ اقناعی انجام بدهیم؛ اصلاً تحمیلی نباشد؛ چون تغییر روند از مثلاً یک کار نظامی، انتظامی، صرفاً آموزشی و تبدیل کردن این روندها به یک روند تربیتی، اخلاقی، معنوی، محتوایی، این یک ملاحظاتی می‌خواهد؛ یک شیب ملایمی می‌خواهد؛ یک فرآیند اقناعی می‌خواهد و همچنین شروع از کم را نیاز دارد. ما هم همین منطق را رعایت کردیم. در سال ۱۳۸۷ از کم و با یک شیب ملایم در هر حوزه بسیج، یک پایگاه و هر پایگاه هم یک حلقه شروع شد که ابلاغات اولیه، ناظر به این معنا هستند.

بعد از اینکه پایگاه‌ها این را یک سال تجربه و تمرین کردند- حالا بعضی جاها این کار خوب انجام شد، بعضی جاها ضعیف انجام شد، بعضاً با کیفیت، بعضاً با کیفیت کمتر انجام شد- بنا بر این شد که سال دوم این کار توسعه پیدا کند. در ابتدا تصمیم بر این شد حالا که در هر حوزه‌ای یک پایگاه این کار را تمرین کرده و تقریباً پایگاه‌های آن حوزه و مسئولین آن حوزه با این طرح، کمابیش آشنا شدند، بعد از این کل پایگاه‌های بسیج را مکلف کنیم که این کار را انجام بدهند. بحث و بررسی شد، نهایتاً جمع‌بندی بر این شد که این کار را انجام ندهیم؛ فعلاً برای مرحله دوم همین مرحله‌ای که شروع کرده بودیم که هر حوزه یک پایگاه بسیج، ببریم به ۵۰ درصد پایگاه‌های هر حوزه؛ مثلاً اگر در یک حوزه‌ای، یک پایگاه انجام می‌داد، در مرحله دوم، آمار را به ۵۰ درصد الی ۵۵ درصد ببریم؛ یعنی هر حوزه‌ای بشود ۵ پایگاه، ۶ پایگاه که

قابلیت این کار را داشته باشند.

لذا در سال ۱۳۸۸ سطح کار را به لحاظ کمی به سمت ۵۰ الی ۵۵ درصد پایگاه‌های سطح کشور برده شد، که تقریباً یک مجموعه‌ای قریب به ۲۰۰۰۰ هزار پایگاه را شامل می‌شد. این مرحله را هم در سال ۱۳۸۸ پشت سر گذاشتیم که باز هم تأکید کردیم که هر کدام از این پایگاه‌ها یک حلقه در پایگاه خودشان ایجاد کنند که البته اطلاع داشتیم که پایگاه‌هایی قابلیت داشتند، قبل از این می‌توانستند تعداد بیشتری از این حلقه‌ها را ایجاد کنند. این در سال دوم کار بود.

سال سوم کار در سال ۱۳۸۹ بود که تقریباً این کار فراگیر شد و بنا بر آن شد که همه پایگاه‌های مساجد و محلات وارد این طرح بشوند و این طرح مشمولیت پیدا کند و از سال ۱۳۸۹ بود که در بحث افشار بسیج، جرقه این کار و کلید این کار هم زده شد و قرار بر این شد که هر قشری، آمادگی دارد این کار را شروع کند. بعد از اینکه آن نظام کلی افشار تدوین شد و کلیاتی به تصویب رسانده شد، افشار هم آرام‌آرام این کار را در سال ۱۳۸۹ شروع کردند و در قشر خودشان، ادبیات این کار را ساری و جاری نمودند که در سال ۱۳۸۹ این برنامه، همه پایگاه‌های مساجد و محلات و در سال ۱۳۹۰ همه افشار را در برگرفت.

این یک فرآیندی بود که این کار را گام‌به‌گام و مرحله‌به‌مرحله در سه‌گام، در چهار گام، دنبال کردیم؛ چون گاهی اوقات شبهه‌ای مطرح می‌شود که این کار خیلی کمی شده، و کیفیتش دارد لطمه می‌خورد.

دوره های آموزشی و توجیهی در صالحین

این توضیح برای این داده شد که بگوییم کمیت این کار، یک شیب ملایمی را دنبال کرد تا امروز به این سطح از کمیت رسیدیم. به همین تناسب، ما، سرگروه آموزش می‌دادیم. سال اول از دوستان خواسته شد که سرگروه‌های موردنیاز این کار را، استان‌ها آموزش بدهند. دوستان به ما گزارش دادند که برای این کار نزدیک به ۲۰۰۰۰ سرگروه را در سطح استان‌ها آموزش دادند. برای اطمینان از روند این کار در، در انتهای سال ۱۳۸۸ و در ابتدای سال ۱۳۸۹ به این نتیجه رسیدیم که یک مرحله، کل سرگروه‌هایی را که در استان‌ها آموزش دیدند، برای دور دوم اینها را آموزش بدهیم.

در دانشگاه شهید چمران اهواز، در قالب برنامه اردوی راهیان نور یک طراحی به انجام رسید، یک برنامه آموزشی مفصلی برای سرگروه‌ها دیده شد که همه سرگروه‌ها را که آموزش دیده بودند، این‌گونه تنظیم شده بود که سرگروه‌ها می‌باید ۵ روز آموزش ببینند.

آموزش‌هایی را که سرگروه‌ها می‌دیدند، همین مراتبی بود که بیان شد. می‌بایستی آموزش مرحله جذب، تثبیت، رشد، آموزش کتاب‌خوانی و سیر مطالعات که چون محتوای اصلی بحث

تصویر: برگزاری دوره آموزشی ویژه سرگروه های حلقه های صالحین حوزه ها و پایگاه ها توسط معاونت تعلیم و تربیت سپاه ناحیه بقیه الله(عج) شیراز - ۱۳۹۷

در حلقه‌ها، مطالعات کتب شهید مطهری بود، کلیات این موضوعات در قالب ۵ روز آموزشی برای سرگروه‌ها تبیین می‌شد که مرحله دوم آموزش‌ها را در مجموعه برنامه اردوی راهیان نور طراحی نمودیم.

یک آموزش سه‌روزه طراحی شد. یک نمایشگاه مفصلی در کنار این آموزش طراحی شد که هم استان‌ها، پایگاه‌های موفق و نمونه خودشان را آنجا ارائه بدهند که دیگران الگو بگیرند و همچنین یک کارگاه عملی، هم در نمایشگاه و هم در سی مسجد از مساجدی که در شهرستان اهواز موفق به این کار بودند را به عنوان کارگاه عملی آماده کردیم و نمونه‌های عملی بدین معنی مساجدی که از استان‌ها می‌آمدند، سرگروه‌هایی که از استان‌ها می‌آمدند؛ علاوه بر دوره تئوری، از نمایشگاه و غرفه‌های استان‌ها، بازدید می‌کردند همچنین در مساجد حضور پیدا می‌کردند و گروه‌هایی که قبل از این تشکیل شده بودند را از نزدیک هم مشاهده می‌کردند؛ از تجربیات آنها استفاده می‌کردند؛ نهایتاً برای اردوهای راهیان نور هم تشریف می‌بردند.

در این دوره هم جمعیتی نزدیک به پانزده، شانزده هزار نفر شرکت کردند که ما علاوه بر این دوره‌ای که افراد گذراندند، یک ارزشیابی هم از این افراد انجام دادیم. تقریباً چیزی نزدیک به یک‌چهارم این جمعیت را احساس کردیم که صلاحیت لازم را برای تشکیل حلقه‌ها و گروه‌ها ندارند. یک ارزیابی مفصلی انجام شد، به استان‌ها هم شاخص داده شد که این افراد را انتخاب کردید، زحمت کشیدید و دوره گذاشتید؛ این افراد که در دوره متمرکز آمدند؛ از نزدیک بررسی

کردیم و این اشکالات و آسیب‌ها به کار وارد است. در یک جمع‌بندی نزدیک به یک‌چهارم از افراد را احساس کردیم می‌باید بیشتر تقویت بشوند تا صلاحیت لازم را برای تشکیل حلقه‌ها کسب کنند؛ همچنین نظرسنجی که از خود اعضا داشتیم برای بهره‌گیری و استفاده‌ای که از دوره‌ها داشتند، بیشتر از ۷۶ درصد، دوستان نظر دادند که از دوره‌ها بهره لازم را بردند. این امر در یک مرحله و در ابتدای سال ۱۳۸۹ اتفاق افتاد. مرحله بعد از آن، مجدداً استان‌ها، آموزش‌ها و تشکیل حلقه‌های خودشان را ادامه دادند.

تا انتهای سال ۸۹، گزارشی که استان‌ها به ارائه دادند این بود که تا اینک بیشتر از ۷۰ هزار نفر سرگروه را تا انتهای سال ۸۹ آموزش داده‌اند. برای اینکه یک اطمینانی برای ما حاصل بشود و خودمان هم مجدداً یک ارزیابی، ارزشیابی از این کار استان‌هایمان داشته باشیم- شبیه کاری که در ابتدای سال ۸۹، انتهای سال ۸۸ انجام داده بودیم، برای دور دومی که آموزش داده بودیم سرگروه‌ها را- مجدداً یک دوره متمرکز در مشهد تعریف کردیم و استان‌ها را مکلف کردیم که ۶۰ هزار نفر از سرگروه‌هایی که استان‌ها آموزش دادند و اینها توانستند که حلقه صالحینشان را تشکیل بدهند، این‌ها را به مشهد بفرستند که برای اینها مجدداً یک دوره تکمیلی برگزار کنیم که از ابتدای سال ۹۰ این دوره تکمیلی سرگروه‌ها با چند هدف برگزار شد:

یک هدف این بود که یک تقدیر و تشکر از سرگروه‌ها داشته باشیم، چون دوستان استحضار دارند که در سلسله مراتب طرح صالحین، هیچ‌کس حق‌الزحمه‌ای برای هیچ‌کسی در نظر نگرفتیم؛ نه سرگروه، نه مربی، نه سرمربی، نه استاد؛ همه این افراد قربه‌الی الله و به صورت بسیجی کار می‌کنند و ما حق‌الزحمه خاصی برای افراد در نظر نگرفتیم. لذا از این جهت که افراد هفته‌ای یک جلسه، دو جلسه، سه جلسه، این جلسات را تشکیل می‌دهند؛ این برنامه‌ها را دنبال می‌کنند؛ لازم بود که یک تقدیر و تشکر از این افراد صورت گیرد. بهترین تقدیر و تشکر این بود که یک هدیه معنوی به این افراد داده شود و آن هم فراهم کردن یک برنامه زیارتی در جوار حضرت علی بن موسی‌الرضا^(ع) بود. در اماکنی که در مشهد داشتیم، یک برنامه‌ای طراحی شد. در آنجا طراحی یک دوره صورت گرفت، هم اینکه دوستان برای زیارت امام رضا^(ع) مشرف بشوند؛ یک خسته نباشید خدمتشان عرض کرده باشیم؛ خدا قوتی باشد. استفاده نکنند؛ روحیه بگیرند؛ نشاط بیشتر پیدا نکنند، همچنین یک بار دیگر آموزش‌هایی که دوستان دیدند، بازخوانی و مرور کنیم و بعضی از مطالب جدیدتر را هم به آنها ارائه بدهیم.

لذا این دوره، آنجا طراحی شد و برای ۶۰ هزار نفر - امروز که من دارم با شما صحبت می‌کنم در سال نود- این بحث حالا دارد انجام می‌شود و دوره دارد پی‌گرفته می‌شود و دوستان از استان‌ها اعزام می‌شوند و دوره را پشت سر می‌گذرانند.

این در مرحله سرگروه‌ها، این سرگروه‌هایی که تا امروز آموزش دادیم و اینها توانستند حلقه و

گروه تشکیل بدهند. حسب گزارش‌هایی که استان‌ها به دادند تا انتهای سال ۸۹ تا اکنون ۵۵ هزار حلقه و گروه ایجاد شده است؛ البته اخیراً هم گزارش‌های دیگری به دست ما رسیده که تعداد تشکیل حلقه‌ها را از ۶۰ هزار حلقه هم فراتر نشان می‌دهد.

مرحله بعد از این بحث آموزش مربیان بود؛ همان‌طور که خدمتتان قبل از این عرض شد که سرگروه‌ها یک حلقه خواهند داشت در خدمت فردی به نام مربی، طبیعتاً مانند دوره‌ای که برای سرگروه‌ها تعریف کردیم، یک چیزی شبیه به همین دوره برای مربیان تعریف کردیم؛ مثلاً اگر برای دوره سرگروه‌ها در چهار مرحله تعریف کردیم که ۲۰ کتاب از کتب شهید مطهری تدریس شود؛ برای مربیان ۴۰ کتاب از کتب شهید مطهری را تعریف کردیم که تدریس شود، همچنین برای مربیان شبیه دوره سرگروه‌ها مراحل مختلف جذب و تثبیت و رشد و آشنایی با کلیات طرح صالحین و روش‌های ارزیابی و نظارت و کنترل و این موارد را و مباحث بصیرتی و اخلاقی و اینها را هم در دوره مربیان تعریف کردیم. دوره مربیان یک هفته است که دوره مربیان، مرحله مقدماتی و مراحل تکمیلی هم دارد.

تا امروز برای مربیان چیزی نزدیک به ۳۳۰۰ نفر دوره برگزار شده است و در این رابطه آموزش‌های لازم را دیدند و تعدادی از این مربیان حلقه‌های سرگروه‌ها را هم تشکیل دادند. بعد از دوره مربیان، بعد از این مقطع، بعد از ماه مبارک رمضان بنا بر این است که آن یک جلسه هم‌اندیشی سرمربیان و بعد از آن هم‌اندیشی اساتید را داشته باشیم.

به لحاظ سرمربیان که بایستی نزدیک به ۶۰۰ نفر سرمربی داشته باشیم، بحمدالله تا حالا چیزی نزدیک به ۴۰۰ نفر از سرمربیان را با ویژگی‌ها و شایستگی‌های لازم انتخاب کردیم که آماده برگزاری همایش آنها هستیم و همچنین در مرحله اساتید تا امروز تقریباً ۴۵ نفر از اساتید از ۵۵ نفر اساتیدی که می‌بایستی تعیین می‌کردیم، تقریباً خدمت بیشتر اساتید رفتیم و صحبت کردیم؛ طرح موضوع کردیم؛ استقبال کردند؛ قبول کردند همکاری کنند؛ تقویت کنند و کار را پیش ببرند.

مرکز تولید اندیشه راه‌اندازی شده، مدیر مرکز تولید اندیشه، هیئت‌های مختلف مستقر در مرکز تولید اندیشه مستقر شدند. تولیدات خودشان را آرام‌آرام شروع کردند که بحمدالله مراتب کار در سطح سرگروه‌ها، مربیان و سرمربیان و همچنین اساتید، عمده افراد انتخاب شدند. آموزش‌های لازم را می‌بینند و آن حلقه‌هایی که می‌بایستی تشکیل بشود و در ابعاد مختلف به هم‌دیگر متصل گردد، این امر دارد اتفاق می‌افتد.

اینکه برای حفظ سلامت، کنترل نظارت همچنین تقویت محتوایی و پشتیبانی از این کار، چه سازوکاری را طراحی کردیم؛ برای این موضوع، یک جمع تقریباً ۲۰۰ نفره از کارشناسان و افراد خبره این کار را برای نظارت‌های کیفی در سطح کشور آموزش داده شد. برای این کار مدت

دو سال پیاپی است که افراد به استان‌ها اعزام می‌شوند و با حضور گسترده‌ای که دوستان در حلقه‌ها پیدا می‌کنند و کار را از نزدیک با متریبان، سرگروه‌ها، خانواده‌ها، ائمه جماعات و افراد مختلف، بررسی می‌کنند و نظارت‌های لازم را در ابعاد مختلف کیفی انجام می‌دهند.

کیفیت حلقه‌های صالحین

جمع‌بندی ما این بوده است که از حدود ۶۰ هزار حلقه‌ای که تا اکنون تشکیل شده، نزدیک به یک درصد کار این دوستان، عالی ارزیابی شد، نزدیک به ۵ درصد خیلی خوب و نزدیک به ۳۰ درصد متوسط و نزدیک به ۱۵ درصد ضعیف ارزیابی شد.

ضعیف به این معنا که اصلاً این چیزی که دوستان انجام می‌دادند، با آن کار فاصله خیلی دور داشت و اصلاً با هویت صالحین خیلی فاصله داشت. کار متوسط بدین معنا بود که اینها الفبای کار صالحین را تازه فهمیده بودند؛ مثلاً کار را در قالب یک کلاس، یک برنامه‌های این‌طوری اجرا می‌کردند و تازه می‌خواستند این کلاس را به یک حلقه تربیتی تبدیل کنند که در ابتدای راه بودند. عمده پایگاه‌ها در این مرحله از کار بودند و مابقی آن ۳۰ درصد و ۵ درصد و یک درصدی که عرض شد، کار را فهم کرده و بهتر پیش می‌بردند. لذا ارزیابی ما از محتوای حلقه‌ها و کیفیت حلقه‌ها این است که ۳۶ درصد وضعیت موجود برای ما وضعیت قابل قبولی است و مابقی می‌بایست تلاش کنیم که کیفیت مابقی بخش‌هایی از کار را ارتقاء بدهیم.

در ارزیابی که در این دوره‌ها از کیفیت سرگروه‌های اعزامی و همچنین مربیان اعزامی به دوره‌ها داشتیم، از مربیان و سرگروه‌هایی که دوستان اعزام کردند تا امروز ۷۹ درصد از سرگروه‌ها را تأیید کردیم و ۲۱ درصد تشخیص دادیم که برای سرگروهی شرایط لازم را ندارند همچنین مربیانی که از طرف استان‌ها اعزام شدند، ۶۵ درصد از این مربیان را واجد شرایط لازم تشخیص دادیم و مابقی را احساس کردیم که برای این موضوع می‌توانند به عنوان سرگروه باشند. لذا این مواردی بود که در ارزیابی و ارزشیابی از محتوای حلقه‌ها و سرگروه‌ها و مربیان داشتیم، که بیان شد.

آثار تولید و توزیع شده در صالحین

اصل محتوایی- که قبل از این توضیح دادم - برای حلقه‌ها، همان مطالعه کتب شهید مطهری است که سیر مطالعه کتب شهید مطهری در دوره‌ها به سرگروه‌ها تدریس می‌شود. برای مکمل مطالعه کتب شهید مطهری، بعضی از سرگروه‌ها را جمع کردیم و از آنها خواستیم که تجربیات خودشان را در قالب جلسات بحث و گفتگویی با همدیگر جمع‌بندی کنند و کتابچه‌هایی را در قالب کتابچه گنجینه صالحین برای سرگروه‌ها، برای استفاده سرگروه نه برای استفاده متریبی تهیه دیدیم.

این گنجینه صالحین، کتابچه‌ای است که سرگروه برای اینکه به متریبان خودش مطالبی را القا

بکند، از آن استفاده می‌کند و راهنمایی می‌گیرد. برای ایجاد یک وحدت رویه هم یک‌سری کتب بصیرتی برای حلقه‌ها عبارت از هفت جلد کتاب بصیرتی، از تحلیل وصیت‌نامه حضرت امام تا مباحثی پیرامون ولایت فقیه، پرسش و پاسخ، هفت جلد کتاب گنجینه صالحین برای نوجوانان و جوانان فرستادیم، هفت جلد کتاب بصیرتی و در ابعاد سیاسی و اینها برای مجموعه فرستادیم. همچنین اخیراً در سال ۹۰ هم یک سالنامه‌ای طراحی کردیم که البته هدف اصلی، سالنامه نبود، محتوای کار بود و تصمیم بر این بود که آن را در قالب یک سالنامه طراحی کنیم. در این سالنامه روایت‌هایی بود که اگر یک سرگروه به منابع روایی دسترسی نداشت، از این سالنامه که در هر صفحه آن، یک روایت داشت، استفاده نماید. همچنین اگر برای سرگروه منابعی از مطالب و بیانات حضرت آقا در دسترس نبود - علی‌رغم اینکه دسترسی به مطالب مقام معظم رهبری، مشکلی نیست، بدین معنی که مطالب حضرت آقا هم در سایت ایشان، هم در سایت بسیج و هم در روزنامه‌های کثیرالانتشار موجود است - مطالبی از حضرت آقا، از امام راحل، روایات، قصه‌ها، داستان‌ها و سیره‌ای از شهدا، در این سالنامه آورده شد. بخش دیگری در این سالنامه وجود دارد که لیست اعضای گروه، حضور و غیاب و همچنین یک سری موضوعات تربیتی را در آنجا قرار دادیم که سرگروه می‌تواند از این موضوعات تربیتی استفاده کند؛ در حقیقت اگر این سالنامه در اختیار سرگروه باشد، سرگروه تا یک حد زیادی برای آن بخش ثابت جلسه - عرض کردیم حلقه، دو بخش ساده و متغیر دارد - بخواهد قرآن، روایت، کلام امام، کلام آقا و شعر، و مطالبی استفاده کند، بخش ثابت جلسه تا یک حد زیادی مستغنی خواهد شد. این سالنامه یک دفترچه راهنما هم برای سرگروه تلقی می‌شود.

برای ایجاد یک وحدت رویه میان سرگروه‌ها، یک کتابچه کوچکی با عنوان کتابچه راهنمای سرگروه طراحی کردیم که این راهنما، سرگروه و گروه را راهنمایی می‌کند که در جلسه و خارج از جلسه، چه برنامه‌هایی می‌تواند داشته باشد و چه روندی را می‌تواند طی کند تا اینکه یک نظم و نسقی در برنامه‌های گروهی خودش بتواند داشته باشد.

تا به امروز هفت مورد کتاب بصیرتی، دو مورد گنجینه صالحین، یک مورد برای راهنمای سرگروه و یک سالنامه صالحین یعنی روی هم رفته ده محصول تولید شده است.

قبل از این، یک سی‌دی‌هایی تولید کردیم که ۲۴ ساعت مطالب پیرامون صالحین و ابعاد مختلف کار تربیتی، در آن سی‌دی‌ها به تفصیل بیان شد که آنها در اختیار استان‌ها قرار دادیم؛ آن ۲۴ ساعت مطالب سی‌دی‌ها که در ابعاد مختلف است و این ده مورد هم محصولاتی که تولید شده است. البته بعضی از استان‌ها می‌گویند توزیع درست نبوده؛ به دست ما نرسیده؛ ما حق می‌دهیم، ظاهراً هم همین‌گونه بوده است. بعضی جاها مطالب آن‌طور که باید و شاید به دست دوستان نرسیده و لکن علیه حالاً ما درصدد هستیم این محصولات را یک بازنگری کنیم؛ محتواهایشان را تقویت کنیم و مجدداً اینها را بازتولید می‌کنیم و در سال ۹۰ با تفصیل بیشتری در اختیار دوستان قرار می‌دهیم.

همچنین در کنار آن مرکز تولید اندیشه و سامانه پاسخگویی به شبهات، برای تقویت هر چه بیشتر کار، یک مجموعه آموزش‌های مجازی، مرکز آموزش‌های مجازی با عنوان مدرسه مجازی بسیج ایجاد کردیم که در این مدرسه مجازی بسیج به تفصیل، همه دوره‌هایی که برای سرگروه‌ها، برای مربیان، برای متریان، برای دوره‌های بدو ورود، برای تبدیل عضویت از عادی به فعال، برای تمام مراحل، یکسری دوره‌هایی معادل دیده شده است، یعنی دوره‌ای که در فضای حقیقی اتفاق می‌افتد، در فضای مجازی همین دوره طراحی شده و همچنین یکسری دوره‌های مکمل؛ چون بعضی از موضوعات را می‌توانیم در ساعت‌های واقعی و حقیقی و با حضور استاد در فضای حقیقی انجام بدهیم.

بعضی از موضوعات را به لحاظ گستره کار و عده و عده، لازم بود که در فضای مجازی یا به صورت غیرحضوری این برنامه‌ها را انجام بدهیم که برای این موضوع یک مدرسه مجازی ایجاد کردیم که این مدرسه مجازی در سال ۱۳۹۰ فعال است و یک بخش قابل توجهی از دوره‌های ما- که آدرسش هست- دوستان می‌توانند استفاده کنند؛ فی‌الواقع این مدرسه مجازی، هم سایت تعلیم و تربیت بسیج خواهد بود و همچنین مدرسه‌ای خواهد بود برای همه دوره‌های معادل و مکمل و همچنین دوره‌های مختلفی که حالا خیلی از دوره‌هایی را آنجا قرار دادیم که الزامی هم نیستند ولی از این بابت که برای مجموعه بسیجیان، دوره‌هایی خوب و قابل‌استفاده‌ای بودند، این دوره‌ها را آنجا تعبیه کردیم که دوستان با کد و رمزی که برایشان تعریف می‌شود و

می‌توانند به سایت مدرسه مجازی ورود پیدا کنند و از آن ظرفیتی که ایجاد شده هم می‌توانند بهره‌برداری لازم را داشته باشند.

نقش آفرینی نخبگان در صالحين

بحمدالله در همین فاصله‌ی کوتاهی که این کار را شروع کردیم، یک جمع زیادی از علما و بزرگان و اساتید در استان‌ها و همچنین در مرکزیت بذل عنایت و محبت فرمودند و همراهی کردند و بحمدالله یک فضای بسیار مثبت، بانشاط، بانگیزه و امیدوارکننده‌ای در مجموعه‌ی کلان بسیج به وجود آمد. یک تغییر رویکرد اساسی و هدفمندی که فی‌الواقع مطالبه‌ی اصلی حضرت آقا در ایجاد یک بسیج کیفی، اخلاقی، معنوی و تربیتی بود.

امروز بسیج به یک کانون بزرگ انسان‌ساز به یک کانون بزرگ تعلیم و تربیت تبدیل می‌شود. امروز دیگر تابلوی بسیج، آرام‌آرام به این سمتی می‌رود که هر خانواده‌ای، هر بیننده‌ای این تابلو را می‌بیند، تداعی یک تعلیم و تربیت و معنویت و انسان‌سازی دارد.

در کنار برنامه‌های مختلفی که البته نباید غفلت کنیم از جاذبه‌هایی که برنامه‌های نظامی دارد، علاوه بر جاذبه، ضرورت‌هایی که این برنامه‌ها برای تقویت بنیه‌ی دفاعی برای تقویت و استحکام انقلاب ما که تهدید می‌شود، و روی‌هم‌رفته در ابعاد مختلف، جذابیت‌های لازم را دارد، برای جوانان و نوجوانان هم ضرورت‌های لازم هست در خصوص این موضوع که غفلت نکنیم، هم برنامه‌های دفاعی، هم آموزش‌های لازم را که آن بخشی را که مراحل مقدماتی‌اش به عهده‌ی بسیج است، مراحل تکمیلی‌اش را بر عهده‌ی نیروی زمینی و مجموعه‌های دیگری گذاشته شده در قالب برنامه‌های متنوع، مختلف و جذاب و ایجاد این بستر بزرگ اخلاقی معنوی و تربیتی با تقویت صفوف جماعت و صفوف جمعه، ایجاد فرهنگ مطالعه کتاب‌خوانی، تقویت اخلاق و معنویات، این‌ها اهداف اساسی و کلانی هست که در این طرح دارد دنبال می‌شود.

فصل ششم: طرح صالحین در یک نگاه

بخش اول: مبادی و زمینه‌های شکل‌گیری

۱. چشم‌انداز آینده جامعه اسلامی

شکل‌گیری جامعه آرمانی انقلاب سلامی و تحقق تمدن نوین اسلامی، مستلزم تربیت و پرورش انسان‌هایی است که مانند نسل پیروزی‌ساز مدافع انقلاب اسلامی در دفاع مقدس و سایر صحنه‌های دفاع از انقلاب، سرشار از ایمان و اعتقاد و شور و تلاش و تعالی‌جویی باشند. منویات رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در خصوص تقویت ایمانی و هدایت نوجوانان و جوانان از یک سو و تجربیات روزهای انقلاب و پس از آن از سوی دیگر، حاکی از آن است که برگزاری جلسات انس و الفت دینی در قالب حلقه‌های تربیتی که مبتنی بر توان، تسلط و اثربخشی اساتید صاحب‌نفس شکل گرفته باشد، تأثیرات ارزشمندی در تقویت ایمان و اراده‌های مقدس و مؤمنانه نسل آینده‌ساز داشته و از مهم‌ترین اولویت‌های نظام جمهوری اسلامی به شمار می‌رود.

از دیگر سو در جهان امروز که با وجود دشمنان بسیار خارجی نسبت به این نظام و انقلاب، تعاملات میان نظام اسلامی ایران و سایر ملل اسلامی- به دنبال احساس خطر دشمنان نسبت به منافع خود با برقراری این تعاملات- با محدودیت‌ها و مشکلاتی رو به رو شده است، تنها با طراحی یک نظام و شبکه تربیتی می‌توان روش کار تربیتی را به کشورهای اسلامی صادر کرد. تنها از این رهگذر محتوا و برنامه تربیتی و سیاست‌های مقابله با استکبار جهانی را می‌توان به گوش مسلمانان جهان رساند و ساختاری دقیق برای ایجاد و نگه‌داشت ارزش‌های اسلامی در کشورهای دنیا ارائه نمود.

طراحی نظام تربیتی طرح صالحین براساس این چشم‌انداز و به‌منظور ارائه الگویی علمی- اسلامی برای پیشبرد فرایند تربیتی در چارچوب انقلاب اسلامی طراحی شده است.

۲. مقابله با تهدیدها و جنگ نرم

تهدیدها و جنگ نرم به معنای توانایی‌ها، نیات و اقدامات بالفعل یا بالقوه دشمنان برای ممانعت از دستیابی یک نظام به مقاصد و اهداف شکل‌گیری خود تعریف شده است. این نوع مبارزه با دو معیار اساسی از تهدیدهای سخت بازشناخته می‌شود: معیار نخست غیرخشنوت‌آمیز بودن روش تهدید و معیار دوم، نرم‌افزاری بودن پیام تهدید است که عمدتاً توسط ابزارهای رسانه‌ای و ارتباطی تولید می‌شود و بر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه تأثیر می‌گذارد.^۱

هدف اصلی در این تهدید، «تحمیل اراده برحریف» است تا با فراهم آوردن الگوهای اقناعی، قلب و مغز مخاطب را تصرف نموده و مخاطب را به‌گونه‌ای تحت تأثیر قرار دهد که ترجیحات

۱ فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج، نقش معلمان در مقابله با تهدیدهای نرم، شعبانعلی رمضانیان، ص ۱۷۴-۱۷۳

و اولویت‌های خود را مطابق خواسته‌های عامل تهدید، فهم و درک کند. حال در این شرایط که قدرت‌های استکباری با استفاده از ابزارنرم، همه مساعی خود را برای ناکام کردن انقلاب اسلامی به کار گرفته‌اند، واکاوی عناصر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، به‌منظور مقابله به‌مثل بسیار ضروری است و بر همین اساس، طرح صالحین با پشتوانه الهی و تحقق حاکمیت قانون الهی، ظرفیت قدرت نرم بسیج ده‌ها میلیونی را با هدف مقابله با جنگ نرم تحمیلی و صیانت قلب‌ها و مغزهای جامعه در برابر این تهدیدات به‌کارگیری نموده است. این حرکت عظیم، از یک‌سو به دنبال خنثی نمودن اقدامات بالفعل یا بالقوه دشمنان نظام و انقلاب در جنگ نرم بوده و از سوی دیگر به دنبال فراهم آوردن الگوهای اقناعی است تا بتواند قلب و مغز مخاطب را تصرف نموده و مبتنی براندیشه اسلامی و نظام معرفت دینی، ساخت دهد.

اساتید، استادیاران، سرمربیان، مربیان و سرگروه‌های این شجره در شبکه‌ای نظام‌مند و منسجم سازمان‌دهی شده و به تربیت مربیان و توانمندسازی ایشان در این جهات اهتمام می‌ورزند تا با بهره‌گیری از محتوای غنی و به‌روز متناسب با تهدیدات نرم دشمن، در درجه اول به مقابله نرم و در درجه دوم درجه‌بندی مقابله به‌مثل، به ایفای نقش مطلوب بپردازند.

۳. شرایط خاص حاکم بر شجره و تفاوت‌های آن با سایر فعالیت‌های فرهنگی

علاوه بر نگاه منحصر تربیتی و شبکه‌ای حاکم بر طرح صالحین، این فعالیت با شاخصه‌های دیگری از سایر فعالیت‌های فرهنگی مجزا می‌گردد. برخی از این ویژگی‌ها نقش اساسی و قابل توجهی در شکل‌گیری و سیاست‌گذاری شجره ایفا نموده‌اند که در این قسمت از آن‌ها یاد می‌شود:

- کمیت قابل توجه مخاطبان شجره در استان‌ها، شهرها و روستاهای کشور (بسیجیان به معنای عام و خاص خود در پایگاه‌های بسیج مساجد و محلات و نیز در میان اقشار ۲۴ گانه بسیج)؛

- گستره سنی و شمول مخاطبان طرح صالحین از کودکی تا کهن‌سالی (مهدهای تربیتی بسیج تا بسیج پیشکسوتان)؛

- استمرار و پیوستگی فعالیت‌های تربیتی طرح صالحین؛

- تبلیغ چهره به چهره در فعالیت‌های طرح صالحین؛

- حضور عالمان وارسته دینی در رأس این شجره (راهبرانی که نقش هدایت و رهبری تربیتی را در کل شجره برعهده دارند).

۱ بسیج نهادی است تحت فرماندهی عالی مقام رهبری که هدف آن نگرهبانی از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن و جهاد در راه خدا و گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران و تقویت کامل بنیه دفاعی از طریق همکاری با سایر نیروهای مسلح و... است. (بخشی از اساسنامه بسیج مستضعفین)

دین اسلام برنقش عالمان وارسته در هدایت و راهبری افراد تأکید فراوانی دارد. به عنوان نمونه در حدیثی روایت شده است که: «أن داود (ع) خرج مصحرا منفردا فأوح الله إليه يا داود ما لي أراک وحنانيا فقال الهی اشتد الشوق من إلی لقابک و حال بینی و بینک خلقت فأوح الله الید ارجع إليهم فإنک إن تأت بعدد أبق أتبتک فی اللوح حمیا»^۱. یا در روایت دیگری می‌خوانیم: «إذا ظهرت البد فعل العالم أن يظهر علمه فإن لم يفعل سلب نور الايمان»^۲. با توجه به مبادی ذکر شده، در حال حاضر از میان مجموعه‌های متولی فعالیت‌های تربیتی و فرهنگی، تنها طرح صالحین بسیج است که متناسب با تهدیدات نرم دشمن، با نگاه تربیتی و شبکه‌ای، با بهره‌گیری از هدایت و راهبری اساتید فاضل و توانمند در هر استان، بسیجیان عام و خاص را از کودکی تا کهن‌سالی (در میان بسیجیان پایگاه‌ها و محلات و اقشار ۲۴ گانه بسیج) در قالب یک شبکه تربیتی ساماندهی نموده است.

۴. تدابیر و دغدغه‌های رهبر معظم انقلاب

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در دیدار با فعالان طرح صالحین در سال ۱۳۹۱، به نکات بسیار مهمی در خصوص ضرورت عمق‌بخشی به فعالیت‌های تربیتی در مجموعه بسیج اشاره نمودند: «عیار روحیه بسیجی در مجموعه بسیج، از جمله در این مجموعه‌های «صالحین»، که شما تصدی آن‌ها را برعهده گرفته‌اید و آن‌ها را مدیریت می‌کنید، باید بالا برود؛ خلوص را باید تضمین کنیم و در مجموعه کارها تضمین کنید... در جنگ با دشمن - جنگ نظامی - انسان راحت می‌تواند آن میزان خلوص خود را و میزان خلوص دیگران را اندازه‌گیری بکند؛ راحت‌تر می‌شود اندازه‌گیری کرد، اینجا نه؛ اینجا، هم خود انسان دچار اشتباه می‌شود، هم دیگران در شناخت انسان دچار اشتباه می‌شوند.»

«یک نکته اساسی کیفیت و عمق این مجموعه‌هایی است که بدنه بسیج را و پایه‌های اصلی بسیج را تشکیل می‌دهند. آنچه ضرر می‌زند، ضربه می‌زند، سطحی‌نگری در اعتقاد و در فهم و درگزینش منطقی و میناست. عمق باید داد، ریشه باید داد اعتقادات را؛ اصل تشکیل مجموعه‌های «صالحین»، براساس همین دید به وجود آمد که از لحاظ معنوی، از لحاظ تربیتی، از لحاظ تعلیمی، عمق بخشیده بشود به فکروه روحیه جوانان بسیجی ما در بخش‌های مختلف.»

«تقویت بسیج، هرچه خالص‌تر کردن و معنوی‌تر کردن عناصر بسیجی، توسعه فعالیت‌های

۱ حضرت داوود تنها به صحرا می‌رفت. خداوند به او وحی فرمود: چه شده است که تورا تنها می‌بینم؟ گفت: خدایا شوق دیدار تودر جانم شدت گرفته و خلق تومیان من و تو حائل گشته اند. خداوند به او فرمود: میان آنان بازگرد: زیرا اگر تویک بنده گریزیا را نزد من بیآوری، تورا در لوح، با صفت ستوده ثبت می‌کنم (بحارالانوار، ج ۱۴، ص ۴۰)

۲ هرگاه بدعت‌ها در جامعه ظاهر شوند، عالم باید دانش خود را آشکار سازد و اگر چنین نکند، نور ایمان از او سلب می‌شود (الغیبه، شیخ طوسی، ص ۶۴).

دیدار جمعی از بسیجیان و فعالان طرح «صالحین» با رهبر انقلاب ۱۳۹۱/۹/۱

در ابتدای این دیدار سردار سرلشگر جعفری -فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی- با اشاره به تلاش برای ارتقای مستمر فعالیت‌های فرهنگی بسیج و ضرورت حضور سازمان‌یافته‌ی بسیجیان در مقابله با جنگ نرم دشمنان گفت: با تشکیل «شجره‌ی طیبه‌ی صالحین» بیش از ۳ میلیون بسیجی در حلقه‌های معرفتی-تربیتی صالحین فعال شده‌اند. سپس سردار سرتیپ نقدی -رئیس سازمان بسیج مستضعفین- با اشاره به استقبال اساتید حوزه و دانشگاه و نخبگان جامعه از نظام معرفتی-تربیتی صالحین اعلام کرد: در سازماندهی جدید بسیج، ابعاد مختلف دفاعی، علمی، معرفتی، تربیتی، فرهنگی، مردمیاری و ورزشی بسیج، در هسته‌های شجره‌ی طیبه‌ی صالحین سازماندهی شده است. در ادامه نیز آقایان و خانم‌های ذیل، نکاتی را بیان کردند: حجت‌الاسلام فرجانی، رئیس مرکز تولید اندیشه و پاسخگویی به شبهات - حجت‌الاسلام پاکباز، سرمربی طرح صالحین از استان خوزستان - معصومه احمدی، مربی طرح صالحین از استان قم - دکتر محمدرضا عبدی، دکتر فیزیک اتمی از دانشگاه صنعتی اصفهان و از بسیج اساتید استان اصفهان - دکتر مژگان کریمی، جراح و متخصص زنان از بسیج جامعه‌ی پزشکی استان یزد - فتح‌الله فریدی و ثوق، دارنده‌ی مدال‌های جهانی و آسیایی جودو و از بسیج ورزشکاران استان همدان - هادی زینلی، فرزند شهید از بسیج مساجد و محلات تهران بزرگ.

بسیجی به همه مناطق زندگی، جزو کارهای اساسی است که مجموعه دست‌اندرکاران بسیج و مرتب‌تین با آن و فعالان در آن باید دنبال کنند.»

«از خود شروع کردن هم که دست‌وراسلام به ماهاست؛ همه ما در همه سطوح باید اول از خودمان شروع کنیم.» من نصب نفسه للناس اماما فلیبدأ بتعلیم نفسه قبل تعلیم غیره». در همه سطوح همین جور است. از خودمان باید شروع کنیم؛ این را ما در بسیج جا بیندازیم. همین بحث سبک زندگی و اسلوب زندگی به حسب نظر اسلام، این در داخل بسیج می‌تواند یک معیار برای خودشناسی باشد.»

«بسیج به کیفیت‌بخشیدن روزافزون به خود نیازمند است و این کاری هم که شما برادران و خواهران عزیز اشتغال دارید، بخش مسئله مربوط به «صالحین» و این حلقات «صالحین»، از کارهای بسیار خوب و برجسته است و در طریق همین تکمل بسیج قرار دارد که ان‌شاءالله روزبه روز باید آن را کامل‌تر کرد. کیفیت‌ها باید بالا برود؛ البته کیفیت بر کمیت ترجیح دارد، لکن کمیت با کیفیت هم دارای اهمیت است؛ یعنی گسترش سطحی و عرضی همراه با عمق‌یابی، هردو باید مورد توجه قرار بگیرد. امروز دنیای اسلام محتاج این حرکت بسیجی است.»^۱

بی‌شک مسأله تربیت و پرورش انسان، محوری‌ترین هدف انبیاء و اولیاء الهی بوده است. انقلاب اسلامی ایران نیز که بر اساس آموزه‌های دین مبین اسلام به ثمرنشست از این قاعده مستثنی نیست. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) با تأکید بر این مسأله مهم و حیاتی، تقویت و عمق‌بخشی آن را در مجموعه بسیج به عنوان مطالبه‌ای جدی از دست‌اندرکاران خواستار شدند. ایشان همچنین در جای دیگر بر انجام فعالیت‌های فرهنگی با روح تربیتی (و نه صرفاً آموزشی) و در قالبی نظام‌مند بسیار تأکید نموده‌اند: «وقتی می‌گوییم نظام آموزشی، منظورمان عبارت است از دوره‌های تحصیلی، مواد درسی و اهداف تحصیلی. اما نظام تربیتی که در اینجا معنای خاص از آن مورد نظر است، شامل تربیت اخلاقی و روحی و تحول فکری و روحی دانش‌آموز و دانشجو به یک اندیشه اسلامی متعهدانه است. این یک کار بسیار ظریف‌تر و عمیق‌تری است که اگر ما بتوانیم انجام بدهیم یقیناً روی نظام آموزشی هم تأثیرات مثبتی را خواهد گذاشت.»^۲ در این میان، در بین مجموعه‌های متولی فعالیت‌های فرهنگی، ضعف فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی به صورت منسجم و با نگاه اولاً تربیتی و ثانیاً نظام‌مند و شبکه‌ای، بسیار مشهود است. فقدان نگاه سیستمی و تربیتی در این مجموعه‌ها و پراکندگی فعالیت‌ها، باعث شده تا فرایند تربیت آن‌گونه که باید ساماندهی نگردد و به دنبال آن میان دو مقوله «تربیت» و «آموزش» در بسیاری از مواقع خلط گردد.

۱ بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از بسیجیان و فعالان طرح «صالحین» ۱۳۹۱/۹/۱

۲ رهبر معظم انقلاب، ۱۳۶۵/۷/۱۲

براین اساس، طرح صالحین بسیج به منظور پاسخگویی به مطالبات و دغدغه‌های رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در تشکیل مجموعه تربیتی نظام‌مند مبتنی بر مبانی و اصول اسلامی و نیز تربیت بسیجیانی مؤمن و عامل به دین به عنوان خروجی‌های مورد انتظار این نظام، فعالیت‌های خود را در راستای تقویت سطحی، عرضی و عمقی حرکت تربیتی بسیج، سیاست‌گذاری و اجرا می‌نماید.

بخش دوم: کلیات طرح صالحین

تعریف

طرح صالحین، تشکل نظام‌مند معرفتی، تربیتی، بصیرتی و مهارتی برای سطوح مختلف بسیجیان سازمان بسیج مستضعفین است که با استفاده از ظرفیت‌های عظیم و پایان‌ناپذیر نظام و انقلاب اسلامی، موجبات ارتقای آحاد بسیجیان را در ابعاد مختلف فراهم می‌نماید.^۱

اهداف

اهداف تشکیل طرح صالحین بسیج، در دو سطح عمومی و اختصاصی، تبیین و ارائه می‌گردد:^۲

الف) عمومی: تقویت ایمان، تعمیق اعتقادات، معنویت‌افزایی، بصیرت‌افزایی، ارتقاء مهارت‌ها و رفتارسازی اسلامی در تمام ابعاد فردی و اجتماعی بسیجیان.

ب) اختصاصی: انسان‌سازی، کادرسازی، شبکه‌سازی و نقش‌آفرینی در لایه‌ها و سطوح مورد نیاز نظام اسلامی.

فواید و ثمرات^۳

۱. ایجاد شبکه عظیم یادگیرنده و یاددهنده در سطح کشور؛
۲. ایجاد هم‌گرایی و وحدت در راهبری تربیتی بسیجیان در سطح کشور؛
۳. صیانت اخلاقی، معنوی، سیاسی و مهارتی افراد از یکدیگر در جامعه؛
۴. تقویت قدرت تعقل، مناظره و فن بیان در میان مخاطبان؛^۴
۵. ایجاد حس مسئولیت‌پذیری عمومی در آحاد جامعه نسبت به دستگیری و هدایت یکدیگر؛^۵
۶. تبدیل دانش و معلومات دینی و فرهنگی به رفتار و عمل صالح و رشد روزافزون جامعه؛^۶

۱ مجموعه دستورالعمل‌های ۹۳، ص ۱۴

۲ گزارش صالحین، ص ۵

۳ همان، ص ۵

۴ عالم ربانی أو متعلم علی سبیل النجاة (بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۸۷)

۵ قوا أنفسکم و أهلیکم نارا (تحریم / ۶)

۶ ادع إلی سبیل ربک بالحکمة و الموعظة الحسنه و جادلهم بالتی هی أحسن... (نحل/۱۲۵)

۷ کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیتة (بحار الانوار، ج ۷۲، ص ۳۸)

۸ سئل عن الایمان؛ فقال معرفة بالقلب، اقرار باللسان و عمل بالازکان (نهج البلاغه، حکمت ۲۲۷)

۷. نهادینه کردن تربیت و هدایت در تمامی سطوح و لایه‌های جامعه؛
۸. سازماندهی فعالیت‌های تربیتی بسیج به صورت تخصصی در قالب حلقه‌های منسجم تربیتی؛
۹. اتصال شبکه تربیتی بسیج به بزرگان و عالمان دینی (در رأس شبکه) در سطح کشور؛
۱۰. تحقق نقش محوری مساجد، علما و روحانیت در تربیت؛^۲
۱۱. کارآمدی و بهینه‌سازی شبکه عظیم بسیج مردمی؛ و ...

ارتباط شبکه‌ای

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، رویکرد تربیت دینی فردمحور به رویکرد تربیت دینی جمع و جامعه‌محور تغییر یافت. در حقیقت نهضت امام‌خمینی که در راستای احیای اندیشه و آرمان‌های انبیای الهی است، به دنبال تربیت و ساخت جامعه‌ای توحیدی، متشکل از مجموعه‌های گوناگون افراد با دغدغه‌ها و ویژگی‌های گوناگون است. لذا به منظور تسریع در دستیابی به این هدف والای توحیدی «قل إنما أعظک بواحدة أن تقوموا لله مثنی و فرادی»^۳، ناگزیر از پرداختن به تربیت دینی به صورت شبکه‌ای و نظام‌مند می‌باشیم. شبکه‌ای دقیق و هماهنگ که میان استاد تا متریان ارتباط طولی و عرضی منظم، منسجم و هدفمندی برقرار است و هریک از ارکان تحت نظارت تربیتی رکن بالادستی خود فرایند تربیتی را طی می‌نماید. ضرورت ارتباط شبکه‌ای در طرح صالحین تربیت دربستر فعالیت شبکه‌ای، آثار و برکات فراوانی دارد که توجه به این آثار و نتایج، ضرورت فعالیت تربیتی در قالب شبکه را آشکار ساخته و از فلسفه آن را پرده برمی‌دارد.

برخی از مهم‌ترین این آثار و برکات عبارتند از:

- مقابله با شبکه‌ای کارکردن دشمن؛
- انسجام و پرهیز از فعالیت‌های پراکنده در فعالیت‌های تربیتی؛
- اتحاد، تمرکز و هم‌افزایی نیروهای خودی در پیشبرد فعالیت‌های تربیتی؛
- استفاده از تجارب موفق و عبرت‌آموزی از تجارب ناموفق؛
- ایجاد ارتباط معنادار و هدفمند مؤمنین با یکدیگر؛

۱ مسأله فرهنگ و تعلیم و تربیت مسأله اول در نظام ماست. در بلند مدت هیچ چیز به اندازه تعلیم

و تربیت اهمیت ندارد. « رهبر معظم انقلاب، ۲۶ / ۳ / ۶۸

۲ لا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أَشْهَدُ عَلَى الثَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّطَّهَرُوا لِلَّهِ وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ (توبه/۱۰۸)

۳ سوره سبا، آیه ۴۶

۴ تربیت نظام‌مند، به تربیتی گفته می‌شود که در آن برای جمعیت هدف خود، با اقتضائات و ویژگی‌های خاص آن، با هدف تربیت عمومی و اختصاصی مخاطبین خود و عمدتاً توسط یک تشکیلات طراحی می‌شود. (ر.ک: نظام تربیتی بسیجیان، ص ۳۳)

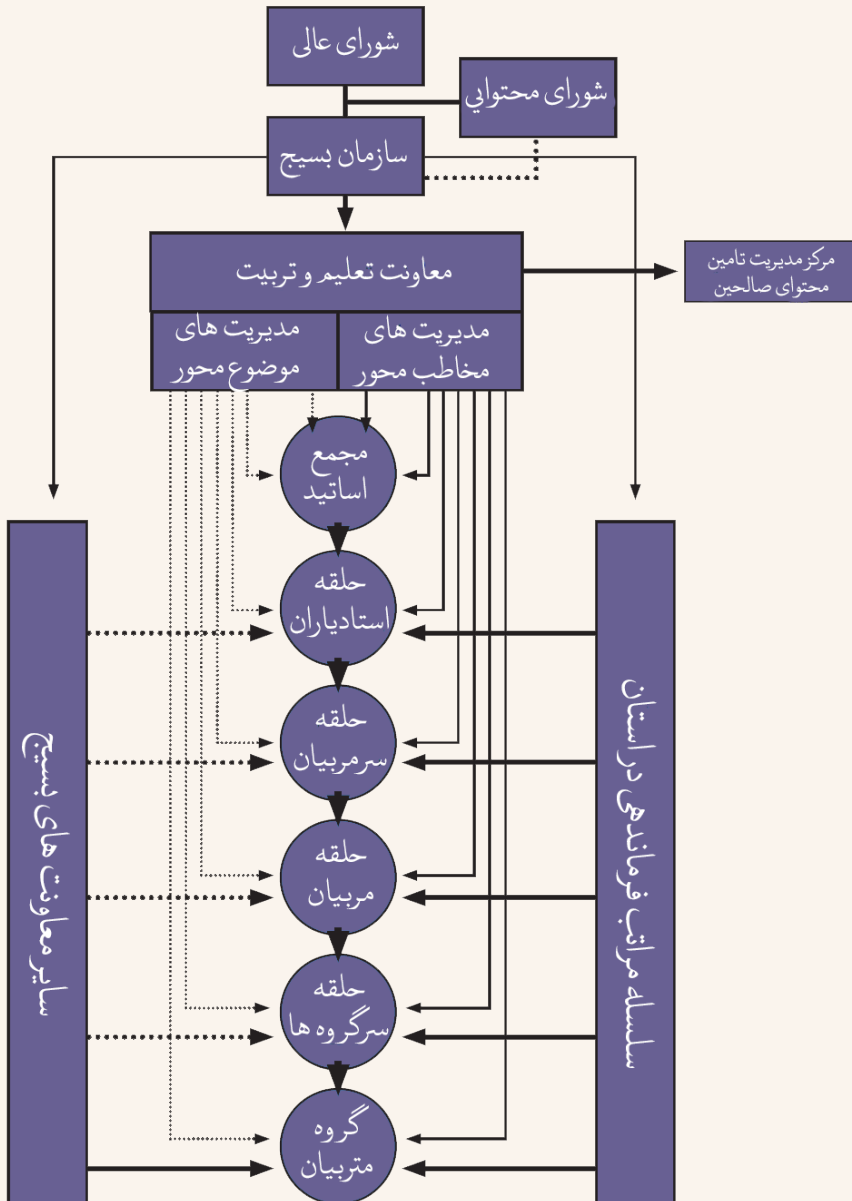
- کشف استعدادها و قابلیت‌های افراد در ارتباطات میان ارکان طرح؛
- جانمایی و به‌کارگیری صحیح سرمایه‌های انسانی؛
- مدیریت واحد و منسجم درکل شبکه (جلوگیری ازمدیریت موازی و متشتت و سرعت‌بخشی به تصمیم‌گیری‌ها)؛
- عمل هماهنگ و متحد افراد در فرایند تربیت؛
- مکمل بودن عمل افراد نسبت به یکدیگر در راستای تحقق هدف تربیتی واحد؛
- سطح‌بندی سنی فعالیت‌های گروهی و دسته‌جمعی افراد؛
- مواظبت و مراقبت افراد از یکدیگر در مسیررشد تربیتی (کمک به تقوای فردی و جمعی تشکیلاتی)؛
- آسیب‌شناسی از ارکان پایین‌دستی توسط ارکان بالادستی؛
- ارائه راهکارهای برون‌رفت از آسیب‌ها توسط ارکان بالادستی؛
- ایجاد جریان دو سویه زنده و بالنده در میان ارکان طرح؛
- انتقال سریع و دقیق محتوا از بالاترین رکن به ارکان پایین‌دستی؛
- رشد و ارتقاء تربیتی در خلال ارتباطات شبکه‌ای افراد با یکدیگر؛
- موضع‌گیری واحد، منسجم و یکپارچه درمقاطع مهم، حساس و سرنوشت‌ساز از سوی ارکان صالحین.

تصویر: حلقه سرمربیان خواهر بسیج نیشابور - ۱۳۹۵

ساختار شبکه‌ای طرح صالحين

طرح صالحين بسيج از اجزا و بخش‌های گوناگونی تشکیل شده است که در یک ارتباط منسجم و نظام‌مند با یکدیگر، تحقق اهداف عالی این شجره را دنبال می‌نماید:

درادامه با توجه به ضرورت آشنایی اجمالی با وظایف و کارکرد این اجزا در تحقق نظام تربیتی صالحین، به توضیح برخی از مهم‌ترین قسمت‌های آن می‌پردازیم:

الف) شورای عالی تعلیم و تربیت صالحین

این شورا که به‌عنوان هیئت امنای عالی طرح صالحین محسوب می‌گردد، متشکل از افراد حقیقی و حقوقی ذیل است که با سیاستگذاری کلان و هدایت عمومی، موجب رشد و تعالی ارکان، اعضا و نظام تربیتی طرح صالحین بسیج را فراهم می‌نمایند:

- فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی؛
- نماینده ولی‌فقیه در سپاه؛
- رئیس سازمان بسیج مستضعفین؛
- جانشین نمایندگی ولی‌فقیه در سپاه؛
- رئیس سازمان حفاظت اطلاعات سپاه؛
- مسئول نمایندگی ولی‌فقیه در سازمان بسیج؛
- معاون تعلیم و تربیت سازمان بسیج^۲.

ب) شورای محتوایی صالحین

شورای محتوایی صالحین با ابلاغ شورای عالی تعلیم و تربیت صالحین و با هدف هدایت، مدیریت و نظارت بر متون و محتوای حلقه‌ها، براساس سیاست‌های ابلاغی تشکیل یافته که در نقش هیئت‌مدیره طرح صالحین ظاهر می‌شود. اعضای این شورا عبارت‌اند از:

- نماینده ولی‌فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی؛
- مسئول نمایندگی ولی‌فقیه در سازمان بسیج؛
- معاون تعلیم و تربیت سازمان بسیج مستضعفین؛
- آیت‌الله کعبی؛
- آیت‌الله فرحانی؛
- آیت‌الله سعیدی؛
- رئیس مرکز مدیریت و تأمین محتوای صالحین؛
- رئیس پژوهشکده امام صادق^۳

ج) مرکز مدیریت و تأمین محتوای صالحین

این مرکز در ذیل معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج و با هدف تأمین، توسعه و استحکام نظام فکری و محتوایی طرح صالحین بسیج تأسیس شد. مأموریت اصلی مرکز، مدیریت

۱ مجموعه دستورالعمل‌های ۹۳، ص ۱۵

۲ رک: گزارش اجلاس هیئت اساتید، ۱۳۹۳، ص ۶

۳ رک: آئین نامه داخلی شورای محتوایی طرح صالحین و کمیته‌های تخصصی

عالمانه تولید و تأمین متون و محتوای معرفتی، تربیتی، بصیرتی و مهارتی و نیز پاسخگویی به شبهات و سؤالات برای تمامی سطوح و ارکان این شجره می‌باشد.

براین اساس مهم‌ترین وظایف مرکز عبارت است از:

- اخذ نیازسنجی محتوایی طرح صالحین (که توسط معاونت تعلیم و تربیت بسیج صورت گرفته است)؛

- تدوین نظامات محتوایی مورد نیاز طرح صالحین؛

- مدیریت بر تحقیق، پژوهش، گردآوری، تدوین، تألیف، تولید و معرفی متون و محتوای معرفتی، تربیتی، بصیرتی و مهارتی طرح صالحین؛

- تبیین مستمر و به هنگام تدابیر و فرمایشات روز رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) و استخراج مبانی دینی آن و ارائه راهکارهای عملی برای تحقق آن‌ها در صالحین؛

- رصد و گردآوری سؤالات و شبهات معرفتی، تربیتی، بصیرتی و مهارتی در سطوح ارکان شجره و پاسخگویی به آن‌ها؛

- اخذ آسیب‌شناسی و نتایج نظارت و ارزشیابی کلان محتوایی از طرح صالحین (که از سوی معاونت تعلیم و تربیت بسیج انجام می‌شود)؛

- تهیه و تدوین منظم و نوبه‌ای نشریات تخصصی طرح صالحین.

د) معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج

این معاونت از طریق مدیریت‌های چهارگانه مخاطب محور خود (مدیریت امور فرماندهان و مدیران، مدیریت امور اساتید و حلقه استادیاران، مدیریت امور حلقه‌های سرمربیان و مربیان و مدیریت امور حلقه‌های سرگروه‌ها و متربیان)، به مدیریت نظام تربیتی طرح صالحین می‌پردازد. هریک از این مدیریت‌های چهارگانه، مسئولیت سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، تنظیم و ابلاغ فرآیندهای اجرایی و دستورالعمل‌ها و نظارت کیفی بر حسن انجام فعالیت‌ها در حیطه مربوط به اعضا، ارکان و حلقه‌های مربوطه و نیز هماهنگ‌سازی این حلقه‌ها با سیاست‌های ابلاغی از سوی شورای عالی و شورای محتوایی را برعهده دارد.

براین اساس، هریک از مدیریت‌ها با تدوین دستورالعمل‌ها و فرآیندهای اجرایی لازم و یا سایر اقدامات مورد نیاز، برنامه‌های گوناگونی چون تشکیل و راه‌اندازی حلقات، کیفی‌سازی حلقات، شناسایی آسیب‌های پیش روی حلقات و ارائه راهکارهای برون‌رفت از آن‌ها، تهیه و تأیید محتوای تربیتی ویژه حلقات، نظارت و ارزشیابی حلقات و اعضا و... را در حیطه تخصصی خود پیگیری نموده و زمینه ارتقاء معرفتی، تربیتی، بصیرتی و مهارتی اعضا و حلقات را فراهم می‌آورد.

در کنار این مدیریت‌های مخاطب‌محور، برخی مدیریت‌های موضوع‌محور نیز در معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج (مدیریت بصیرت سیاسی، مدیریت دارالقرآن و دفتر امر به معروف و نهی از منکر)، با برنامه‌ریزی طرح‌ها و فعالیت‌های تخصصی، برنامه‌ریزی دوره‌های آموزشی، تدوین محتوای تخصصی و... آن‌ها را یاری می‌رسانند.

در این میان پاره‌ای از مدیریت‌ها، از جمله مدیریت طرح، برنامه‌ریزی و مالی، مدیریت فضای مجازی، دفتر سامانه‌های نرم‌افزاری (سامانه سروش) و... نیز در معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج فعال بوده و در قالب یک فعالیت ستادی، نقش پشتیبانی از این مدیریت‌های مخاطب‌محور و موضوع‌محور را برعهده دارند.